

De pupillo.

59. LICINIUS RUFINUS (lib. 8. Regularum.)

Pupillus mutuum pecuniam accipiendo, ne quidem jure naturali obligatur 194.

De concurrentibus actionibus.

60. ULPIANUS (lib. 17. ad Edictum.)

Nunquam 195 actiones poenales de eadem pecunia concurrentes alia aliam consumit.

De nuda scriptura. 1. De constitutione salarii.

61. SCAEVOLA (lib. 28. Digestorum.)

Procurator Seji admisit subscriptionem ad argentarium vascularium in verba infra scripta : Λάκιος Κατένδιος ἐπέγνω,

(194. l. 13. sup. de condict. indeb. Immo vide l. ult. in pr. sup. de jurejur. l. 21. in pr. sup. ad leg. Falcid. l. 25. §. 1. sup. quando dies legat. l. 1. in fin. infr. de novat. l. 44. l. 95. §. 4. infr. de solution. l. 13. l. 14. sup. de condict. indeb. (195. l. 32. sup. h. t. l. 2. infr. de privat. delict. l. 130. infr. de reg. jur. §. 1. in fin. Inst. si quadrupes l. un. C. quando civilis actio

κατά τὸ προεγγράψαι, ἐστὶν λοιπὰ παρ' ἐμὲν οφειλόμενα τοῦ δ' ἐνι. τοῦ σά (id est) Lucius Kalandius recognovi, quemadmodum supra scriptum est, reliqua a nobis debentur tot illi. Quæro, an Cajum Sejum obligare potuit? Respondit, Sejum, si alioquin obligatus non esset, non propter quod ea scriptura, quæ proponeretur, interposita sit, obligatum esse. §. 1. Seja cum salarium constituere vellet, ita epistolam emisit: Lucio Titio salutem. Si (in) eodem animo, & eadem affectione circa me es, qui semper fuisti: ex continenti acceptis literis meis, distracta re tua, veni: hoc tibi, quamdiu vivam, præstabo, annuos decem: scio enim, quia valde me bene ames. Quæro, cum & rem suam distraxerit Lucius Titius, & ad eam profectus sit, & ex eo cum ea sit: an ei ex his epistolis salarium annuum debeat? Respondit, ex personis 196 causisque, cum, cujus notio sit, astimaturum, an a etio danda sit.

(196. l. 5. sup. de donat. l. 1. §. 10. infr. de extraord. cognit. l. 38. in pr. sup. de rei vind.

DIGESTORUM, SEU PANDECTARUM PARS SEPTIMA.

LIBER QUADRAGESIMUS QUINTUS.

TIT. I.

DE VERBORUM OBLIGATIONIBUS.

Prima divisio stipulationum: alia congrua, alia non congrua: vel alia utilis, alia inutilis. De voce, & auditu. De mutuo, surdo, infante, & absente. 1. De discessu, & reversione stipulatoris. 2. De responsione Quidni? De nutu 3. Si respondens adjiciat, vel detrahat aliquid obligationi. 6. De lingua.

1. ULPIANUS (lib. 48. ad Sabinum.)

Stipulatio non potest confici, nisi utroque loquente: & ideo neque mutus 2, neque surdus 3, neque infans 4 stipulationem contrahere possunt; nec absens 5 quidem; quoniam exaudire invicem debent. Si quis igitur ex his vult stipulati, per servum præsentem stipuletur, & acquirat ei ex stipulatu actionem. Item si quis obligari velit: jubeat, & erit quod jussu obligatus. §. 1. Qui præsens interrogavit, si antequam (sibi) responderetur, discessit, inutilem efficit stipulationem: Sin vero præsens interrogaverit, mox discessit, & reverso responsum est: obligat, intervallum enim medium 6 non vitiat obligationem. §. 2. Si quis ea interroget, dabis? responderit: quidni? (&) is utique in ea causa est, ut obligetur. † Contra, si sine verbis adnuisset; Non tantum autem civiliter, sed nec naturaliter obligatur, qui ita annuit; & ideo 7 recte dictum est, non obligari pro eo, nec fidejussorem quidem. §. 3. Si quis simpliciter interrogatus responderit 8: Si illud factum erit, dabo: non obligari eum constat. Aut si ita interrogatus, Infra Kalendas quintas? responderit 8, dabo idibus: æque non obligatur. Non enim sic respondit, ut interrogatus est. Et versa vice, si interrogatus (fuerit) sub conditione 9, responderit pure: dicendum erit, eum non obligari. Cum adjicit aliquid, vel detrahat obligationi, semper

probandum est, vitiatam esse obligationem; nisi stipulatori divinitas responsionis illico placuerit: tunc enim alia stipulatio contracta esse videtur. §. 4. Si stipulanti mihi decem, tu viginti respondeas; non esse contractam obligationem, nisi 10 in decem constat. Ex contrario quoque si me viginti interrogante, tu decem respondeas; obligatio nisi 11 in decem non erit contracta: licet enim oportet congruere summam, attamen manifestissimum est, viginti 12 & decem inesse. §. 5. Sed si mihi Pamphilum stipulanti, tu Pamphilum & 13 Stichum sponderis: Stichi adjectionem pro supervacuo habendam puto: nam si tot sunt stipulationes 14, quot corpora, duæ sunt quodammodo stipulationes, una utilis, alia inutilis: neque vitiatur utilis 15 per hanc inutilem. §. 6. Eadem, an alia lingua respondeatur, nihil interest. Proinde si quis Latine interrogaverit, respondeatur ei Græce, dammodo congruenter 16 respondeatur: obligatio constituta est. Idem per contrarium. † Sed utrum hoc usque ad Græcum sermonem tantum protrahimus: an vero & ad alium, Pœnum forte, vel Assyrium, vel cujus alterius linguæ, dubitari potest: Et (extat) scriptura Sabini, sed & verum patitur, ut omnis sermo contineat verborum obligationem: ita tamen, ut uterque alterius linguam intelligat, sive per se 17, sive per verum interpretem.

Divisio secunda in stipulationes dandi, & faciendi,

1. Tertia in dividuas, & in individuas.

2. PAULUS (lib. 12. ad Sabinum.)

Stipulationum quædam 18 in dando, quædam in faciendo consistunt. §. 1. Et harum omnium quædam partium præstationem recipiunt 19; veluti eum decem dari stipulamur: quædam non recipiunt, ut in his, quæ natura divisionem non admittunt; veluti 20

TIT. I. (1. Lib. 3. Inst. 16. Lib. 8. C. 32. (2. §. 7. Inst. de inutil. stipul. 3. d. §. 7. l. un. §. ult. sup. de oblig. & act. (4. l. 70. inf. h. t. (5. l. 3. C. §. 12. Inst. de inutil. stipul. (6. l. 137. in pr. infr. h. t. l. 6. in fin. l. 12. in pr. infr. de duob. reis. (7. l. 6. in fin. infr. de fidejuss. (8. §. 5. Inst. de inutil. stipul. (9. d. §. 5.

(10. Obst. d. §. 5. (11. Obst. d. §. 5. l. 52. sup. locati. (12. l. 9. in fin. sup. de in lit. jur. and l. 9. §. 3. in fin. sup. de hered. instit. l. 7. in pr. sup. de except. rei judic. l. 110. in pr. infr. de reg. jur. (13. Adde l. 12. sup. de constit. pecun. (14. l. 29. in pr. infr. h. t. (15. l. 34. C. de donat. (16. l. 52. §. 2. sup. de oblig. & act. (17. §. 1. vers. utrum Inst. h. t. (18. l. 5. §. 1. l. 75. §. 7. inf. §. ult. Inst. cod. (19. l. 9. §. 1. inf. de solut. (20. l. 72. in pr. infr. h. t. l. 17. sup. de servit.

cum *viam, iter, actum* stipulamur; quædam partis quidem dationem natura recipiunt, sed 21 nisi tota dantur, stipulationi satis non fit; veluti cum *hominem* generaliter 22 stipulor, aut *lanxem*, aut *quodlibet vas*. Nam si *Stichi* pars soluta sit, nondum in ulla 23 parte stipulationis liberatio nata est, sed aut statim repeti potest, aut in 24 pendenti est, donec alius detur. * Eiusdem 25 conditionis est hæc stipulatio, *Stichum, aut Pamphilum dari?* §.2. Ex his igitur stipulationibus ne heredes quidem pro parte solvendo liberari possunt, quamdiu non eandem rem omnes dederint, non enim ex persona heredum conditio obligationis immutatur, † Et ideo si divisionem res promissa non recipit 26, veluti 27 via: heredes promissoris singuli in solidum tenentur. 28 Sed quo casu unus ex heredibus solidum præstiterit: repetitionem habebit a coherede, familiae eriscunda iudicio. * Ex quo quidem accidere Pomponius ait 29, ut & stipulatoris *viam, vel itineris* heredes singuli in solidum habeant actionem; sed quidam hoc casu extinguere stipulationem putant: quia 30 per singulos acquiri servitus non potest: sed non facit inutilem stipulationem difficultas 31 præstationis. §.3. Si tamen *hominem* stipulatus cum uno ex heredibus promissoris egero: pars dumtaxat ceterorum obligationi supererit, ut & solvi potest. * Idemque est, si uni ex heredibus accepto latum 32 sit. §.4. Idemque est in ipso promissore, & fideiussoribus ejus, quod diximus in heredibus. §. 5. Item si in facto sit stipulatio: veluti si 33 ita stipulatus fuero, *per te non fieri, neque per heredem tuum, quominus mihi ire agere liceat?* & unus ex pluribus heredibus prohibuerit: tenentur quidem (& coheredes ejus 34, sed familiae 35 eriscunda iudicio ab eo repent, quod præstiterint: Hoc & Julianus, & Pomponius probant. §.6. Contra autem si stipulator decesserit, qui stipulatus erat, *sibi, heredique suo agere licere, & unus ex heredibus ejus prohibeatur: interesse dicemus, utrum in solidum committatur stipulatio, an pro parte ejus, qui prohibitus est; nam si poena stipulationi adjecta sit, in solidum committetur 36: sed qui non sunt prohibiti, doli (mali) exceptione summovebuntur 37; sive poena nulla posita sit; tunc pro parte ejus tantum, qui prohibitus est, committetur stipulatio.*

3. ULPIANUS (lib. 49. ad Sabinum.)

Idem juris est in illa stipulatione, *mihi, heredique meo habere licere?* §.1. Sed hæc differentia illam habet rationem, quod, ubi unus ex heredibus prohibetur, non potest coheres ex stipulatu agere, cuius nihil interest, nisi 38 poena subiecta sit: nam 39 poena subiecta efficit, ut omnibus committatur, quia hic non querimus, cuius intersit; enim vero ubi 40 unus ex heredibus prohibet, omnes tenentur heredes: interesse enim prohibiti, a nemine prohiberi.

4. PAULUS (lib. 12. ad Sabinum.)

Eadem dicemus, & si *dolum* 41 *abesse a te, heredeque tuo* stipulatus sim, & aut promissor, aut stipulator pluribus heredibus relictis decesserit. §.1. Cato libro XV. scribit, *poena certa pecunia promissa, si quid aliter factum sit: mortuo promissore, si ex pluribus heredibus unus contra, quam cautum sit, fecerit: aut ab omnibus heredibus poenam committi pro portione hereditaria, aut ab uno pro portione sua. Ab omnibus, si id factum, de quo cautum est, individuum sit: veluti, iter fieri: quia quod in partes dividi non potest, ab omnibus quodammodo factum videretur. * At si de eo cautum sit, quod divisionem recipiat, veluti *amplius non agi: tum cum heredem, qui adversus ea fecit, pro portione sua solum poenam committere. Differentia hanc esse rationem: quod in priore casu omnes commisisse videntur, quod nisi in solidum peccari non poterit, illam stipulationem per te non fieri, quominus mihi ire agere liceat. * Sed videamus, ne non idem hic sit: sed magis idem, quod in illa stipulatione, Titium, heredemque ejus ratum habiturum? nam hac stipulatione & solus tenebitur, qui non habuerit ratum, & solus aget, a quo fuerit petitum; idque & Marcello videtur: quamvis ipse dominus**

(21.l.85.in pr.& §.4.inf.h.t.(22.l.32.in fin.sup.de condit.indeb.(23. Immo videl.9. §.1.inf.de solut.l.17.inf.de accept.(24.l.26. §.13.sup.de condit.indeb.(25.l.32.in fin.sup.d.t.(26.l.72.in pr.inf.h.t.l.17.sup. de servit.(27.l.25. §.10.sup.famil.ercisc.(28.Excip. §.3. §.4.inf.h.t.(29.l.17.sup.de servit.(30.l.19.sup.de servit.præd.rustic.l.4. §.3.in fin. sup. si servit.vind.(31.l.137. §.4.inf.h.t.l.ult.sup.de action.emt.(32. Immo videl.16.in pr.inf.de accept.(33.l.85. §.3.inf.h.t.l.25. §.12.l.44. §.5.sup.fam.ercisc.(34.l.3.in fin.l.4. §.1.inf.h.t.(35.l.4. §.2.sup.eod.(36.l.3. §.1.inf.eod.(37.Vide tamen l.38. §.17.in fin.inf.eod.(38.d.l. 38. §.17.(39.l.2. §.ult.sup.eod.(40.d.l.2. §.5.l.4.inf.eod.l.25. §.12. sup.famil.ercisc.(41.l.44. §.3.sup.d.t.

pro parte ratum habere non potest. §.2. Si is, qui duplam stipulatus est, decesserit pluribus heredibus relictis: unusquisque ob evictionem 42 suæ partis pro portione sua habebit actionem. * Idemque est in stipulatione quoque fructuaria, & damni infecti, & ex operis novi nunciacione: restitui tamen opus ex operis novi nunciacione pro parte non potest. Hæc utilitatis causa ex parte stipulatorum recepta sunt. * Ipsi autem promissori pro parte neque restitutio, neque defensio contingere potest.

Diviso quarta stipulationum in judiciales, pratorias, conventionales, communes. 1. Quinta divisio stipulationum in repromissionem, 2. Et satisfactionem. 4. De stipulatione pænali.

5. POMPONIUS (lib. 26. ad Sabinum.)

Stipulationum 43 alia judiciales sunt, alia pratoria, alia conventionales, alia communes pratoria, & judiciales. * Judiciales sunt dumtaxat, quæ a mero iudicis officio proficiuntur, veluti de dolo cautio. † Pratoria, quæ a mero Pratoris officio proficiuntur, veluti *damni infecti*. * Pratorias autem stipulationes sic audiri oportet, ut in his contineantur etiam adilitia: nam & hæ ab iurisdictione veniunt. † Conventionales sunt, quæ ex conventionione reorum fiunt, quarum totidem genera sunt, quot (pene dixerim) rerum contrahendarum: nam & ob ipsam verborum obligationem fiunt, & *pendent ex negotio contracto*. * Communes sunt stipulationes, veluti *rem salvam fore pupilli*; nam & Prator jubet *rem salvam fore pupillo caveri*: & interdum iudex, si aliter expediri hæc res non potest. * Item duplæ stipulatio venit ab iudice 44, aut ab Ædilis 45 Edicto. §.1. Stipulatio autem est verborum conceptio 46, quibus is, qui interrogatur, daturum 47 facturumve se, quod interrogatus est, responderit. §.2. Satis acceptio est stipulatio, quæ ita obligat promissorem, ut adpromissores quoque ab eo accipiantur, id est, qui idem promittunt. §.3. Satis autem accipere dictum est eodem modo, quo satisfacere; nam quia id, quo quis contentus erat, ei præstatur, satisfieri dictum est: & similiter quia tales, quibus contentus quis futurus esset, ita dabantur, ut verbis obligarentur, satis accipi dictum est. * Si *fortem* promiseris, & si ea soluta non esset, *pænam*: etiam si unus ex heredibus tuis portionem suam ex sorte solverit, nihilominus poenam committet, donec 48 portio coheredis solvatur. §.4. Idemque est de poena ex compromisso, si unus paruerit, alter non paruerit sententiæ iudicis. Sed a coherede ei satisfieri debet; nec enim aliud in his stipulationibus sine injuria stipulatoris constitui potest.

De eo, cui bonis interdictum est.

6. ULPIANUS (lib. 1. ad Sabinum.)

Is, cui 49 bonis interdictum est, stipulando sibi acquirit, tradere vero non potest 50, vel promittendo obligari: & ideo nec fideiussor pro eo intervenire poterit 51, sicut nec pro furioso.

De conditione impossibili, & necessaria.

7. IDEM (lib. 6. ad Sabinum.)

Impossibilis 52 conditio, cum in faciendum concipitur, stipulationibus obstat: aliter atque si talis conditio inferatur stipulationi, *Si in calum non ascenderit*; nam utilis & præsens est, & pecuniam creditam continet.

De conditione in diem collata.

8. PAULUS (lib. 2. ad Sabinum.)

In illa stipulatione, *Si calendis Stichum non dederis, decem dare spondes?* Mortuo homine queritur, an statim ante calendas agi possit? Sabinus Proculus expectandum 53 diem actori putant: quod est verius 54; tota enim obligatio sub conditione, & in diem collata est: & licet ad conditionem committi videatur, dies tamen superest. * Sed cum eo, qui ita promissit, *Si intra calendas digito calum non tetigerit*, agi protinus potest: hæc & Marcellus probat.

De duobus separatim ita stipulantibus, si illi non dederis.

9. POMPONIUS (lib. 2. ad Sabinum.)

Si Titius & Sejus separatim ita stipulati essent, *Fundum illum, si illi non dederis, mihi dare spondes?* finem dandi alteri fore, quoad iudicium acciperetur; & ideo occupantis 55 fore actionem.

(42.l.85. §.5.inf.h.t. §.1.sup.de evict.(43.Inst.de divis.stipul.adde l.1. inf.de prætor.stipul.(44.l.14.in fin.sup.denox.l.25. §.pen.sup.famil.ercisc.l.10.in fin.sup.de com.divid.(45.l.37. §.1.sup.de evict.(46.l.3. C.de contr.vel comm.stipul.l. §.4.inf.de stip.serv.l.19.C.de jure dor.(47. l.2.in pr.sup.h.t.(48.l.85. §.6.inf.eod.(49.l.1.in pr.l.10.in pr.sup.de curat.furios.l.18.in pr.sup.qui testam.fac.l.5.in fin sup.de adq.vel comit. her.(50.Immo v. Nov. Leon 39.(51.l.70. §.4.inf.de fideiuss.obst.l.25. inf.eod.(52.l.31.sup.de oblig.& act.(53.l.72. §.1.inf.h.t.(54.l.10. §.4.sup. si quis cautionib.immo v.l.1.inf.h.t.(55.l.32.sup.de procurat. l.14.in pr.sup.denox.l.10.sup.de pecul.l.33.in fin.sup.de legat.1.l.29. In pr.& fin.sup.de rejudic.l.16 inf.de duob.reid. De

De conditione, si Titius ante Kalendas in Italiam non venerit.
10. IDEM (lib. 3. ad Sabinum.)

Hoc jure utimur, ut ex hac stipulatione, Si Lucius Titius ante kalendas Majas in Italiam non venerit, decem dare spondes? non ante 56 peti quicquam possit, quam exploratum sit, ante eam diem in Italiam venire Titium non posse, neque venisse: sive vivo, sive mortuo id acciderit.

De filio captivi.

11. PAULUS (lib. 2. ad Sabinum.)

Filius dum 57 in civitate est, si stipuletur, patri reverso ab hostibus videtur adquisisse.

De alternatione.

12. POMPONIUS (lib. 5. ad Sabinum.)

Si ita stipulatus fuero, Decem, aut quinque dari spondes? quinque debentur 58, & si ita, calendis Januarii, vel Februarii dari spondes? perinde est, quasi calendis Februariis 59 stipulatus sim.

De verbo ante Kalendas.

13. ULPIANUS (lib. 19. ad Sabinum.)

Qui ante kalendas proximas stipuletur, similis 60 est ei, qui calendis stipulatur.

De insula edificanda.

14. POMPONIUS (lib. 5. ad Sabinum.)

Si ita stipulatus essem abs te, domum edificari: vel heredem meum damnvero insulam edificare: Celso placet, non ante 61 agi posse ex ea causa, quam tempus præterisset, quo insula edificari posset; nec fidejussores dati ante diem tenebuntur.

15. IDEM (lib. 27. ad Sabinum.)

Et ideo hæsitatur, si aliqua pars insula facta sit, deinde incendio consumpta sit, an integrum tempus computandum sit rursus ad edificandam insulam: an vero reliquum dumtaxat expectandum, quod deerat? Et verius est, ut integrum ei detur.

De alienatione. 1. De stipulatione in annos singulos.

16. IDEM (lib. 6. ad Sabinum.)

Si Stichum, aut Pamphilum mihi debeas, & alter ex eis meus factus sit ex aliqua causa: reliquum debetur 62 mihi a te. §. 1. Stipulatio hujusmodi, In annos singulos, una est, & incerta, & perpetua: non quemadmodum simile legatum 63 morte legatarii finiretur.

De conditione collata in arbitrium rei.

17. ULPIANUS (lib. 28. ad Sabinum.)

Stipulatio non 64 valet, in rei promittendi arbitrium collata conditione.

De eo, qui bis idem promittit.

18. POMPONIUS (lib. 10. ad Sabinum.)

Qui bis idem promittit 65, is eo jure amplius, quam semel non tenetur. 66

De pana divortii.

19. IDEM (lib. 15. ad Sabinum.)

Si stipulatio facta fuerit, Si culpa tua divortium factum fuerit, dari? nulla 67 stipulatio est: quia contenti esse debemus poenis Legum comprehensis; nisi (si) & stipulatio tantumdem habeat poenæ, quanta Lege sit comprehensa. 68

De stipulatione quod quis debet cum debitor esse deserit.

20. ULPIANUS (lib. 34. ad Sabinum.)

Hujusmodi stipulationes non sunt inutiles, Quod tibi Titius debet, cum debitor esse deserit, dare spondes? nam valet stipulatio, quasi sub quasi alia conditione concepta.

De falsa demonstratione.

21. POMPONIUS (lib. 15. ad Sabinum.)

Si divortio facto ea, quæ nihil in dote habeat, dotis nomine centum dari stipuletur; vel quæ centum dumtaxat habet, ducenta dotis nomine (dari) stipuletur 69; Proculus ait, si ducenta stipuletur, quæ centum habeat, sine dubio centum quidem in obligationem venire; alia autem centum actione de dote deberi: di-

cendum itaque est, etiam si nihil sit in dote, centum tamen venire in stipulatione; sicuti cum filia, vel matri, vel sorori, vel alii cuilibet dotis nomine legaretur 70, utile legatum esset.

De errore in materia.

22. PAULUS (lib. 9. ad Sabinum.)

Si id, quod aurum putabam, cum æs esset, stipulatus de te fuero: teneberis mihi hujus æris nomine: quoniam in corpore 71 confenserimus; sed 72 ex doli mali clausula tecum agam, si sciens me fefelleris.

De periculo rei debita, & de mora.

23. POMPONIUS (lib. 9. ad Sabinum.)

Si ex legati causa, aut ex stipulatu hominem certum mihi debeas; non aliter post mortem ejus tenearis mihi, quam 73 si per te steterit, quominus vivo eo eum mihi dares: quod ita fit, si aut interpellatus non dedisti, aut occidisti 74 eum.

24. PAULUS (lib. 9. ad Sabinum.)

Sed si ex stipulatu Stichum debeat pupillus 75, non videbitur per eum mora fieri, ut mortuo eo teneatur: nisi (si) tutore auctore, aut solus tutor interpelletur.

De eo, qui bis idem stipulatur.

25. POMPONIUS (lib. 20. ad Sabinum.)

Si dari stipulet id, quod mihi jam ex stipulatu debeat, cujus stipulationis nomine exceptione tutus sit promissor: obligabitur ex posteriore stipulatione: quia superior quasi nulla sit; exceptione obstante.

De turpi stipulatione.

26. ULPIANUS (lib. 42. ad Sabinum.)

Generaliter novimus, turpes 76 stipulationes nullius esse momenti,

1. *De conditione in diem collata.*

27. POMPONIUS (lib. 22. ad Sabinum.)

Veluti si quis homicidium, vel sacrilegium 77 se facturum promittat. Sed & officio quoque Prætoris continetur ex hujusmodi obligationibus actionem denegari. §. 1. Si stipulatus hoc modo fuero, Si intra biennium Capitolium non ascenderit, dari? Non nisi 78 præterito biennio recte petam.

De traditione.

28. PAULUS (lib. 10. ad Sabinum.)

Si rem tradi stipulamur, non intelligimur proprietatem ejus dari stipulatori, sed tantum tradi.

De num. stipulationum. De novatione. 1. Destipulatione rei sua a fure.

29. ULPIANUS (lib. 46. ad Sabinum.)

Scire debemus in stipulationibus tot 79 esse stipulationes, quot summæ sunt: totque esse stipulationes, quot species (sunt). Secundum quod evenit, ut mixta una summa, vel specie, quæ non fuit in præcedenti stipulatione, non fiat novatio: sed efficit duas esse stipulationes. Quamvis autem placuerit tot esse stipulationes, quot summæ; totque esse stipulationes, quot res: tamen si pecuniam quis, quæ in conspectu est, stipulatus sit, vel acervum pecuniæ: non tot sint stipulationes, quot nummorum corpora, sed una stipulatio: nam per singulos denarios singulas esse stipulationes absurdum est. † Stipulationem quoque legatorum constat unam esse, quamvis plura corpora sint, vel plura legata. Sed & familiarum, vel omnium fervorum stipulatio una est. Itemque quadrigæ aut lecticariorum stipulatio una est. † At si quis illud & illud stipulatus sit, tot stipulationes sunt, quot corpora. §. 1. Si a fure hominem sim stipulatus, quæsitum est, an stipulatio valeat? Movet quæstionem, quod stipulatus hominem (plerumque) meum videor, non 80 valet autem hujusmodi stipulatio, ubi quis rem suam stipulatus est, & constat, si quidem ita stipulatus sim; Quod ex causa conditionis dare facere oportet? stipulationem valere: si vero hominem dari stipulatus fuero, nullius momenti esse stipulationem: quod si postea 81 sine mora decessisse proponatur servus, non 82 teneri furem conditione, Marcellus ait: quamdiu enim vivit, condici poterit; at, si decessisse proponatur; in ea conditione est, ut evanescat conditio propter stipulationem.

(56. Immo vide l. 8. sup. h. t. (57. l. 22. §. 2. inf. de captiv. & postlim. (58. l. 83. §. 3. l. 109. inf. h. t. l. 10. in fin. sup. de jure dot. adde l. 39. §. 6. sup. de legat. l. 1. l. 43. in fin. sup. de legat. 2. l. 29. §. 1. sup. de legat. 3. (59. d. l. 109. in fin. (60. l. 56. §. 5. inf. h. t. (61. l. 73. in pr. l. 137. §. 3. inf. eod. l. 58. §. 1. sup. locati. Immo v. l. 72. in fin. inf. h. t. (62. l. 128. in fin. inf. eod. l. 72. §. 4. inf. de solut. (63. l. 4. sup. de annuis legat. (64. l. 46. in fin. l. 108. in fin. inf. h. t. l. 7. in pr. sup. de contrah. emt. l. 8. sup. de oblig. & act. adde l. 43. §. 1. sup. de legat. 1. (65. Adde l. 34. §. 1. sup. de legat. 1. l. 66. in pr. sup. de legat. 2. (66. d. l. 66. §. 5. in fin. (67. l. 2. C. de inutil. stipul. l. 71. §. 1. sup. de cond. & demonstr. l. 134. in fin. pr. inf. h. t. l. 5. in fin. C. de sponsal. l. 14. C. de nupt. Immo v. Nov. Leon. 18. (68. Adde casum l. 55. sup. de donat. inter vir. & uxor. (69. l. 66. §. 4. sup. solut. matrim.

(70. l. 40. §. 4. sup. de cond. & demonstr. §. 15. Inst. de legat. (71. l. 32. l. 137. §. 1. inf. h. t. l. 1. in fin. sup. de pignorat. l. 9. §. fin. sup. de contrah. emt. (72. l. 18. in fin. sup. de donat. (73. l. 82. in fin. inf. h. t. l. 5. sup. de reb. cred. l. 108. §. 11. sup. de legat. 1. l. 3. C. de usur. & fruct. legat. (74. l. 91. in pr. inf. h. t. (75. l. 127. inf. eod. (76. l. 27. in pr. l. 35. §. 1. l. 61. inf. h. t. l. 6. C. de pact. l. 4. C. §. 24. Inst. de inutil. stipul. (77. Adde l. 5. C. de condit. ob turp. caus. l. 123. inf. h. t. (78. l. 99. in fin. inf. h. t. (79. l. 1. §. 5. sup. l. 75. §. 9. l. 126. §. 1. l. 134. in fin. l. 140. in pr. inf. eod. l. 28. inf. de novat. (80. l. 82. inf. h. t. (81. l. 17. sup. de condit. furtiv. l. 8. in pr. inf. de novat. (82. Immo v. l. 72. §. 2. in fin. inf. de solut.

Si quis se scripserit fidejussisse.

30. IDEM (lib. 47. ad Sabinum.)

Sciendum est generaliter, (quod) si quis se scripserit s3 fidejussisse: videri omnia solemniter acta.

De stipulatione rei suæ conditionali.

31. POMPONIUS (lib. 24. ad Sabinum.)

Si rem meam sub conditione s4 stipuler: utilis est stipulatio; si conditionis existentis tempore mea non sit.

De errore in nomine servi quem stipulamur.

32. ULPIANUS (lib. 47. ad Sabinum.)

Si in nomine servi, quem stipularem dari, erratum fuisset, cum de corpore s5 constitisset; placet stipulationem valere.

De interitu rei.

33. POMPONIUS (lib. 25. ad Sabinum.)

Si Stichus certo die dari promissus, ante s6 diem moriatur s7: non tenetur promissor.

Si rei commercium stipulator, vel promissor non habeat.

34. ULPIANUS (lib. 48. ad Sabinum.)

Multum interest, utrum ego stipuler rem, cujus commercium habere non possum, an quis promittat. Si stipuler rem, cujus commercium non habeo, inutilem esse stipulationem placet: si quis promittat, cujus non commercium habet: ipsi nocere, non mihi.

De re impossibili. 2. De congrua responsione.

35. PAULUS (lib. 12. ad Sabinum.)

Si stipulor, ut id fiat, quod natura s8 fieri non concedit: non s9 magis obligatio consistit, quam cum stipulor, ut detur, quod dari non potest, nisi per quem stetit, quominus facere id possit.

§.1. Item quod Leges s9 fieri prohibent, si perpetuam causam servaturum est, cessat obligatio: veluti, si sororem (suam) nupturam s1 sibi aliquis stipuletur. Quamquam, etiam si non sit perpetua causa, ut recidit in sorore adoptiva s2, idem dicendum sit: quia statim contra mores sit. §.2. Si in locando, conducendo, vendendo, emendo, ad interrogationem quis non responderit; si tamen consentitur in id, quod responsum est: valet quod actum est, quia hi contractus non tam verbis, quam s3 consensu confirmantur.

De dolo.

36. ULPIANUS (lib. 48. ad Sabinum.)

Si quis, cum aliter eum convenisset obligari, aliter per machinationem obligatus est: erit quidem subtilitati juris obstrictus, sed s4 doli exceptione uti potest, quia enim per dolum obligatus est, competit ei exceptio. † Idem est & si nullus dolus intercessit stipulantis, sed ipsa res in se dolum habet: cum enim quis petat ex ea stipulatione, hoc ipse dolo facit, quod petit. s5

De rei interitu.

37. PAULUS (lib. 12. ad Sabinum.)

Si certos nummos, puta qui in s6 arca sunt, stipulatus sim, & hi sine culpa promissoris perierint: nihil nobis debetur.

De stipulatione, habere licere. 2. De promissione facti alieni.

7. De stipulatione possidere licere, s. Vel tenere licere. 9. Habere quot modis accipiatur. 10. De stipulatione, uti frui licere. 13. De doli clausula. 14. De herede. 15. De patre adoptivo. 16. Discrimen diei certæ, & incertæ. 17. De eo, qui alii stipulatur. De interpretatione contra stipulatorem facienda. 24. De stipulatione, illum sistas. 25. De æde sacra, vel loco religioso ædificandis.

38. ULPIANUS (lib. 49. ad Sabinum.)

Stipulatio ista, habere licere spondes? hoc continet, ut liceat habere, nec per quemquam omnino fieri, quominus nobis habere liceat: quæ res facit, ut videatur reus promississe, per omnes futurum, ut tibi habere liceat: videretur igitur alienum factum promississe; nemo s7 autem alienum factum promittendo obligatur; & ita utimur; sed se obligat, ne ipse faciat, quominus habere liceat; obligatur etiam, ne heres suus (faciat,) vel quis ceterorum

(83. l. 134. §. 2. inf. h. t. §. 17. Inst. de inutil. stipul. §. ult. Inst. de fidejus. l. 1. C. de contrah. & committ. stipul. (84. l. 98. inf. h. t. l. 61. sup. de contrah. emt. (85. v. l. 22. sup. h. t. (86. l. 37. inf. eod. l. 3. inf. pr. sup. de peric. & commod. rei vend. l. 107. inf. de solution. (87. Adde casum l. 92. in pr. inf. d. t. de solution. (88. l. 83. §. 5. l. 137. §. 6. inf. h. t. l. 2. §. 6. sup. de eo, quod certiloco. l. 31. l. 135. inf. de reg. jur. (89. l. 7. sup. h. t. §. 11. Inst. de inutil. stipul. l. 1. §. 9. sup. de oblig. & act. (90. l. 137. §. 6. inf. h. t. l. 7. §. 16. sup. de pactis. (91. l. 17. C. de nupt. (92. §. 2. Inst. de nupt. l. 17. sup. de ritu nupt. l. 9. in fin. sup. de liber. & posthum. l. 5. sup. de gradib. (93. l. 2. sup. h. t. (94. l. 3. C. de donat. ante nupt. (95. l. 2. §. 3. & 5. sup. de doli mali, & met. except. (96. l. 30. §. 6. l. 51. sup. de legat. l. 30. §. 4. sup. ad leg. Falcid. (97. §. 1. inf. hic. l. 83. in pr. inf. h. t. l. 65. inf. de fidejus. §. 3. §. 21. Inst. de inutil. stipul.

successorum efficiat, ne habere liceat. §. 1. Sed si quis promittat per alium non fieri, præter heredem suum: dicendum est, inutilem s8 cum promittere factum alienum. §. 2. At si quis velit factum alienum promittere: pœnam s9, vel quanti ea res sit 100, potest promittere. † Sed quatenus habere licere videbitur? Si nemo controversiam faciat: hoc est, neque ipse reus, neque heredes ejus 101, heredumve successores. §. 3. Si quis forte non de proprietate, sed de possessione nuda controversiam fecerit, vel de usufructu, vel de usu, vel de quo alio jure ejus, quod distractum est: palam est committi stipulationem: habere enim non licet ei, cui aliquid mihi datur ex jure, quod habuit. §. 4. Quæsitum est, utrum propriam demum rem, an & alienam promittere possit habere licere? Et magis est, ut & aliena promitti possit: quæ res ita effectum habebit, si propria esse promissoris cœperit 102; quare si perseveraverit aliena: dicendum erit, stipulationem non committi, nisi pœna adjecta sit: cum neque per eum, neque per successorem ejus quicquam factum sit. §. 5. Sicut autem ex parte rei successores ejus cum ipso tenentur; ita etiam ex parte actoris committitur stipulatio ipsi stipulatori, ceterisque, quicumque ei succedunt: scilicet si rem ipsi habere non licuerit; ceterum si alii habere non licuit, certo certius est, non committi stipulationem. 103 Et nihil intererit, utrum ita stipuler, habere licere, an, mihi habere licere. §. 6. Hi, qui sunt in aliena potestate, his, in quorum sunt potestate, habere licere stipulari possunt ea ratione, qua cetera quoque his possunt stipulari. 104 † Sed si servus fuerit stipulatus sibi habere, quæsitum est, an recte stipulatus videatur? Et ait Julianus libro quinquagesimo secundo Digestorum: Si servus stipuletur sibi habere licere; aut per se non fieri, quominus habere stipulatori liceat, promittat: stipulatio (inquit) non committitur; quamvis auferri res ei, & ipse auferre eandem possit, non enim factum, sed jus in hac stipulatione vertitur. † Cum vero stipulatur per promissorem non fieri, quominus sibi ire agere liceat: non jus stipulationis (inquit) sed factum 105 versatur. Sed videtur mihi, licet juris verba contineat hæc stipulatio, habere licere, tamen sic esse accipiendam, ut in servo & in filiofamilias videatur actum esse de possessione retinenda, aut non auferenda, & vires habeat stipulatio. §. 7. Hæc quoque stipulatio, possidere mihi licere spondes? utilis est. Quam stipulationem servus an possit utiliter in suam personam concipere, videamus. Sed quamvis civili jure servus non possideat, tamen ad possessionem naturalem hoc referendum est: & ideo dubitari non oportet, quin & servus recte ita stipuletur. §. 8. Plane si tenere sibi licere stipulatus sit servus, utilem esse stipulationem convenit: licet enim possidere civiliter non possint, tenere tamen eos nemo dubitat. §. 9. Habere dupliciter 106 accipitur: nam & eum habere dicimus, qui rei dominus est: & eum, qui dominus quidem non est, sed tenet: denique habere rem apud nos depositam solemus dicere. §. 10. Si quis ita stipulatus fuerit, uti frui sibi licere: ad heredem ista stipulatio non pertinet. §. 11. Sed etsi non addiderit sibi, non puto stipulationem de 107 usufructu ad heredem transire, eoque jure utimur. §. 12. Sed si quis uti frui licere sibi, heredique suo, stipulatus sit, videamus, an heres ex stipulatu agere possit? Et putem posse, licet diversi sint fructus. nam & si ire agere stipuletur, sibi heredique suo licere, idem probaverimus. §. 13. Si quis dolum malum promissoris, heredisque ejus abesse velit, sufficere 108, abesse, abfuturumque esse, stipulari: si vero de plurium dolo cavere velit, necessarium esse adjici: Cui rei dolus malus non abest, non abfuerit 109: quanti ea res erit, tantam pecuniam dari spondes? §. 14. Sup. personæ adjungere quis heredis personam potest. 110 §. 15. Sed & adoptivi patris persona conjungi poterit. 111 §. 16. Inter incertam certamque diem discrimen esse, ex eo quoque apparet, quod certa die promissum, vel statim 112 dari potest: totum enim medium tempus ad solvendum liberum promissori relinquitur; & qui promissit: Si aliquid factum sit, vel 113 cum aliquid factum sit, nisi cum 114 id factum fuerit, dederit: non videbitur fecisse,

(98. in pr. sup. h. t. (99. Adde §. 17. inf. h. t. (100. l. 4. §. 11. inf. vi bon. rapt. l. 172. l. 193. inf. de reg. jur. (101. l. 13. C. de contrah. & committ. stip. (102. Fac. l. 72. sup. de rei vind. l. 4. §. 32. sup. de doli mali, & met. except. (103. Vide tamen l. 22. §. 1. sup. de evict. (104. §. 17. inf. hic. l. 59. sup. de pact. §. 4. Inst. de inutil. stipul. (105. §. 2. Inst. de stipul. servor. (106. l. 188. in pr. infr. de verb. sign. (107. arg. l. 16. C. de usufr. (108. l. 19. in pr. infr. judicat. solv. (109. d. l. 19. §. 1. (110. l. 3. sup. h. t. (111. l. 25. §. 2. sup. de usufr. l. 5. in pr. sup. usufr. quem adm. caveat. (112. l. 137. §. 2. inf. h. t. l. 70. infr. de solut. (113. l. 45. §. 3. infr. h. t. (114. l. 48. supr. de condit. indeb. quod

quod promissit. §.17. Alteri stipulari nemo 115 potest, præterquam si servus domino, filius patri stipuletur; inventæ sunt enim hujusmodi obligationes ad hoc, ut unusquisque sibi adquirat, quo sua interest: ceterum, ut alii detur, nihil interest mea. † Plane si velim hoc facere, pœnam stipulari conveniet: ut, si ita factum non sit, ut comprehensum est, committatur stipulatio etiam ei, cujus nihil interest; pœnam enim cum stipulatur quis, non illud inspicitur, quid intersit: sed quæ sit quantitas, quæque conditio stipulationis. §.18. In stipulationibus 116 cum quaeritur, quid actum sit: verba contra 117 stipulatorem interpretanda sunt. §.19. Eum, qui dicat, *mihî decem, & Titio decem*, eadem 118 decem, non alia decem, dicere credendum est. §.20. Si stipuler alii, cum mea interesset 119: videamus, an stipulatio committatur? Et ait Marcellus, stipulationem valere in specie hujusmodi. † Is, qui pupilli tutelam administrare coeperat, cessit administratione contutori suo 120, & stipulatus est *rem pupilli salvam fore*: Ait Marcellus posse defendi, stipulationem valere: interest enim stipulatoris, fieri quod stipulatus est; cum obligatus futurus esset pupillo, si aliter res cesserit. §.21. Si quis *insulam faciendam* promiserit, aut conduxerit, deinde ab aliquo *insulam stipulatori fieri* stipulatus sit; aut si quis, cum promississet Titio fundum Mævium daturum, aut, si is non dedisset, pœnam se daturum, stipulatus a Mævio fuerit: fundum Titio datum iri: item 121 si quis id locaverit faciendum, quod ipse conduxerit: constat, habere eum utilem ex locato actionem. §.22. Si quis ergo stipulatus fuerit, cum sua interesset ei dari: in ea erit causa, ut valeat stipulatio. §.23. Unde & si *procuratori meo 122 dari* stipulatus sum, stipulatio vires habebit; & si *creditori meo*: quia interest mea, ne vel pœna committatur, vel prædia distrabantur, quæ pignori data erant. §.24. Si quis ita stipulatus fuerit, *illum sistas 123*? nulla causa est, cur non obligatio constet. §.25. Eadem sacram, vel locum religiosum ædificari, stipulari possumus; alioquin nec ex locato agere possumus.

Per quas personas nobis acquiritur.

39. PAULUS (lib. 12. ad Sabinum.)

Dominus servo stipulando 124 sibi acquirit: sed & pater filio, 125 secundum quod Leges permittunt.

40. POMPONIUS (lib. 27. ad Sabinum.)

Si filius meus 126 servo meo stipuletur, acquiritur mihi,

De tempore.

41. ULPIANUS (lib. 50. ad Sabinum.)

Eum, qui *calendis Januariis* stipulatur, si adjiciat primis, vel proximis: nullam habere dubitationem, palam est. † Sed & si dicat *secundis*, vel *tertiis*, vel *quibus aliis*: æque dirimit quaestionem. Si autem non addat, quibus Januariis, facti quaestionem inducere, quid forte senserit: hoc est, quid inter eos acti sit; utique enim hoc sequimur, quod actum est, easque adsumemus: si autem non appareat, dicendum est, quod Sabinus, primas calendas Januarias spectandas. † Plane si *ipsa die calendarum* quis stipulationem interponat, quid sequemur? Et puto, actum videri de sequentibus calendis. §.1. Quotiens * autem in obligationibus dies non ponitur, præsentis 127 die pecunia debetur: nisi si locus adjectus spatium temporis inducat 128, quo illo possit perveniri. † Verum dies adjectus efficit, ne præsentis die pecunia debeatur. Ex quo apparet, dici adjectionem pro 129 reo esse, non pro stipulatore. §.2. Idem in *Idibus* etiam & *Nonis* probandum est, & generaliter in omnibus diebus.

42. POMPONIUS (lib. 27. ad Sabinum.)

Qui hoc anno 130, aut hoc mense dari stipulatus sit: nisi omnibus 131 partibus præteritis anni, vel mensis, (non) recte petet.

(115.l.126. §.2. inf. h. t. l. 9. §.4. sup. de reb. cred. l. 29. §.4. sup. de pact. dot. l. 45. sup. solut. matrim. l. 59. sup. ad SC. Trebell. l. 11. in fin. sup. de oblig. & act. l. 73. in fin. inf. de reg. jur. l. 19. l. 26. C. de jure dot. l. 4. C. de pact. convent. l. 3. C. de contrah. & committ. stipul. l. 3. l. ult. C. §.4. §.19. Inst. de inutil. stipul. excip. §.20. Inst. d. t. (116. l. 9. inf. de prætor. stipul. (117. l. 99. in pr. inf. h. t. l. 26. sup. de reb. dub. l. 39. sup. de pact. l. 21. l. 33. sup. de contrah. emt. (118. l. 66. in pr. inf. h. t. Immo vide l. 79. sup. de legat. l. 1. l. 119. l. 118. in fin. inf. h. t. l. 3. C. de inutil. stipul. (120. §.1. Inst. de satisf. dat. ut. §.20. Inst. de inutil. stipul. (121. l. 48. in pr. sup. locati. (122. d. §.20. adde l. 79. inf. h. t. (123. l. 81. inf. cod. (124. l. 28. §.2. inf. de stipul. serv. (125. l. 2. C. de contrah. & committ. stipul. §.4. in fin. Inst. de inutil. stipul. l. 126. Adde l. 1. §.3. inf. de stipul. serv. (127. §.2. Inst. h. t. l. 21. in pr. sup. quando dies leg. l. 14. inf. de reg. jur. (128. l. 137. §.2. inf. h. t. (129. l. 50. sup. de oblig. & act. l. 17. inf. de reg. jur. (130. §. pen. Inst. de inutil. stipul. l. 31. l. 138. in pr. inf. h. t. l. 49. sup. de legat. l. 1.

De stipulatione collata in arbitrium alterius.

43. ULPIANUS (lib. 50. ad Sabinum.)

Si quis *arbitratu* (puta) *Lucii Titii restitui sibi* stipulatus est, deinde ipse stipulator moram fecerit, quominus arbitretur Titius: promissor, quasi moram fecerit, non tenetur. Quid ergo, si ipse qui arbitrari debuit, moram fecerit? magis probandum est, a persona non 132 esse recedendum ejus, cujus arbitrium insertum est.

44. PAULUS (lib. 12. ad Sabinum.)

Et ideo si omnino non arbitretur 133, nihil valet stipulatio: adeo ut & si pœna adjecta sit, ne ipsa quidem committatur.

Per quas personas nobis acquiritur, & de stipulatione collata in tempus mortis, vel post mortem.

45. ULPIANUS (lib. 50. ad Sabinum.)

Quodcumque stipulatur is, qui in alterius potestate est: pro 134 eo habetur, ac si ipse esset stipulatus. §.1. Sicuti, cum 135 morietur quis, stipulari potest 136: ita etiam hi, qui subjecti sunt alienæ potestati, cum morientur, stipulari possunt. §.2. Si ita quis stipulatus sit, *post mortem meam filia mea dari*? vel ita, *post 137 mortem filia mea mihi dari*? utiliter erit stipulatus; sed primo casu filia utilis actio competit; licet heres ei non existat. §.3. Non solum ita stipulari possumus, *Cum 138 morieris*: sed etiam *Si morieris*; nam sicuti inter hæc nihil 139 interest, *Cum veneris*, aut *si veneris*: ita nec ibi interest, *Si morieris*, & *Cum morieris*. §.4. Filius patri dari stipulari videtur, etsi hoc non adjiciat.

De stipulatione Centesimis Kalendis dari. 1. De stipulatione collata in tempus mortis. 2. De stipulatione cum volueris, 3. Vel si volueris.

46. PAULUS (lib. 12. ad Sabinum.)

Centesimis calendis dari utiliter stipulamur: quia præsens obligatio est, in diem autem dilata solutio. §.1. Id autem, quod in facto est, in mortis tempus conferri non potest: veluti, *cum morieris, Alexandriam venire spondes*? §.2. Si ita stipulatus fuero, *cum volueris*, quidam inutilem esse stipulationem aiunt: alii ita inutilem, si, antequam constituas, morieris: quod verum est. §.3. illam autem stipulationem, *si volueris dari*? inutilem 140 esse constat.

De pura stipulatione ejus, quod Kalendis illis dare oportet.

47. ULPIANUS (lib. 50. ad Sabinum.)

Qui sic stipulatur, *quod te mihi illis calendis dare oportet, id dare spondes*? videtur non hodie stipulari, sed sua die, hoc est, calendis, ((TOB TOY) DE VERBORUM OBLIGATIONIBUS.)

De verbo, petiero.

48. ULPIANUS (lib. 26. ad Sabinum.)

Si *decem, cum 141 petiero dari*, fuero stipulatus: admonitionem 142 magis quamdam, quo celerius reddantur, & quasi sine mora, quam conditionem habet stipulatio, & ideo, licet decessero prius, quam petiero, non videtur defecisse conditio.

De rei interitu. 1. De stipulatione per te non fieri, 2. Vel neque per te, neque per heredem tuum fieri. 3. De rei interitu.

49. PAULUS (lib. 37. ad Edictum.)

Cum filiusfamilias Stichum dari sponderit, & cum per eum staret, quominus daret, decessit Stichus: datur in patrem de peculio actio, quatenus maneret filius ex stipulatu obligatus. * At si Pater in mora fuit: non tenebitur filius, sed utilis actio in patrem danda est. * Quæ omnia & in fidejussoris persona dicuntur. §.1. Si stipulatus sim, * *per te non fieri*, quominus mihi ire agere liceat, & fidejussorem accepero: si per fidejussorem steterit, neuter tenetur: si per promissorem, uterque. §.2. In hac stipulatione, *neque per te, neque per heredem tuum fieri*? per heredem videtur fieri, quamvis absit, & ignoret: & ideo non facit, quod fieri ex stipulatu oportet. Non videtur autem per pupillum stetitisse ex hujusmodi stipulatione, si pupillus heres erit. §.3. Si promissor hominis ante diem, in quem promiserat, interpellatus sit, & servus decesserit: non videtur per eum stetitisse.

De stipulatione per te non fieri. 1. De stipulatione emtæ hereditatis.

50. ULPIANUS (lib. 50. ad Edictum.)

In illa stipulatione, *per te non fieri*? non hoc significatur; nihil te facturum, quominus facere possis: sed curatum 143, ut fa-

(132. l. 45. sup. de recept. qui arbitr. (133. l. 75. sup. pro socio. l. 25. in pr. sup. locati. l. 6. in pr. sup. de condit. & demonstr. l. ult. C. de contrah. emt. (134. §.1. Inst. de stipul. servor. §. ult. inf. h. l. v. l. 39. l. 40. sup. h. t. (135. §. 15. Inst. de inutil. stipul. (136. l. 7. sup. de reb. auctor. judic. possid. l. un. C. ut actio. & ab hered. l. 11. C. de contrah. & committ. stip. (137. l. 23. sup. de pact. dot. l. 8. C. de contrah. & committ. stipul. (138. §.14. Inst. de inutil. stipul. (139. l. 48. sup. de condit. indeb. l. 22. in pr. sup. quando dies legat. vide tamen l. 46. §. pen. & ult. inf. h. t. (140. l. 17. sup. cod. l. 8. sup. de obl. & act. (141. l. 85. sup. de condit. & demonstr. (142. l. 6. §.1. sup. de tutel. cere

eere possis. §.1. Item stipulatione emta hereditatis, quanta pecunia ad te pervenerit, dolo malo tuo factum est, eritve, quo minus perveniat, nemo dubitabit, quin teneatur, qui 144 id egit, ne quid ad se perveniret.

De manumissione servi debiti.

51. IDEM (lib. 51. ad Edictum.)

Is, qui alienum servum promisit, perducto 145 eo ad libertatem, ex stipulatu actione non tenetur: sufficit enim, si dolo, culpave careat.

Differentia conventionalium stipulationum, & pratoriarum.

1. *De possessione vacua tradenda.*

52. IDEM (lib. 7. Disputationum.)

In contentionalibus stipulationibus contractui formam 146 contrahentes dant: enimvero Pratorix stipulationes legem accipiunt de 147 mente Pratoris, qui eas proposuit. Denique Pratoriis stipulationibus nihil immutare licet, neque addere, neque detrhere. §.1. Si quis vacuum possessionem tradi promiserit, non 148 nudum factum hæc stipulatio continebit, sed causam bonorum.

De doli clausula, & casibus specialiter comprehendendis.

53. JULIANUS (lib. 16. Digestorum.)

Stipulationes commodissimum est ita componere, ut, quæcumque specialiter comprehendi possint, contineantur: doli autem clausula ad ea pertineat, quæ in præsentia occurrere non possunt, & ad incertos 149 casus pertinent.

De divisione stipulationis specierum, vel generum, 1. Vel operarum.

54. IDEM (lib. 22. Digestorum.)

In stipulationibus alias species, alias genera deducuntur. † Cum species stipulamur, necesse est inter dominos, & inter heredes ita dividi stipulationem, ut partes corporum cuique debebuntur. † Quotiens autem genera stipulamur, numero 150 fit inter eos divisio, veluti cum Stichum, & Pamphilum quis stipulatus, duos heredes æquis partibus reliquit: necesse est, utrique partem dimidiam 151 Stichi, & Pamphili deberi. Si idem duos homines stipulatus fuisset: singuli homines heredibus ejus deberentur. §. 1. Operarum stipulatio similis est his stipulationibus, in quibus genera comprehenduntur: & ideo divisio ejus stipulationis, non in partes operarum, sed in numerum 152 cedit. † Quod si unam operam servus communis stipulatus fuerit: necesse est utrique dominorum, partem operæ tantam, quantam in servo habuerit, petere: solutio autem ejus obligationis expeditissima est, si æstimationem operæ malit libertus offerre: aut si consentiant patroni, ut his communiter operæ edantur.

De adjecto solutioni.

55. IDEM (lib. 36. Digestorum.)

Cum quis sibi, aut Titio dari stipulatus est, soli Titio, non 153 etiam successoribus ejus recte solvitur.

De stipulatione, te & Titium heredem tuum daturum. 2. De adjecto solutioni, 3. Vel obligationi. 4. De obligatione ad diem. 4. De verbo ante Kalendas. 6. De usufructu. 7. Si fundum ab uno stipulatus, deinde ab alio fundum detracto usufructu stipuletur. 8. De eo, qui ab uno pure, deinde ab alio sub conditione stipulatus est.

56. IDEM (lib. 52. Digestorum.)

Eum, qui ita stipulatur, mihi, & Titio decem dare spondes? vero similis est, semper una 154 decem communiter sibi, & Titio stipulari: sicuti qui legat Titio, & Sempronio, non aliud intelligitur, quam una decem communiter duobus legare. §.1. Te, & Titium heredem tuum decem daturum spondes? Titii persona supervacua comprehensa est, sive enim solus heres exstiterit, in solidum tenebitur: sive pro parte, eodem 155 modo, quo ceteri coheredes ejus, obligabitur: & quamvis convenisse videatur, ne ab alio herede, quam a Titio peteretur; tamen inutile pactum conventum heredibus ejus erit. §.2. Qui sibi, aut filio suo dari stipulatur: manifeste personam filii in hoc complectitur, ut ei recte 156 solvatur: neque interest, sibi, 157, aut extraneo cuilibet, an sibi, aut filio suo quis stipuletur: quare vel manente in potestate, vel emancipato 158 filio, recte solvitur. Neque ad rem pertinet, quod 159 qui filio suo dari stipulatur, sibi acquirit: quia conjuncta sua persona stipulator efficit, ut non acquirendæ obliga-

tionis gratia, sed 160 solutionis causa personam filii adprehendisse intelligatur. §.3. Quod si soli filio suo, qui in potestate sua sit, dari quis stipulatus sit, non recte filio solvetur: quia filii persona obligationi magis, quam solutioni applicatur. §.4. Qui ita stipulatur, Decem, quoad 161 vivam, dari spondes? confestim decem recte dari petit; sed heres ejus exceptione pacti conventi summovendus est; nam stipulatorem id egisse, ne heres ejus peteret, palam est. Quemadmodum is, qui usque 162 in kalendas dari stipulatur, potest quidem etiam post kalendas petere: sed exceptione pacti summoveatur. Nam & heres ejus, cui servitus 163 prædii ita concessa est, ut quoad viveret, jus eundi haberet: pacti conventi exceptione summovebitur. §.5. Qui ita stipulatur, Ante kalendas proximas dari spondes? nihil 164 differt ab eo, qui kalendis dari stipulatur. §.6. Qui proprietatem sine usufructu habet, recte usufructum dari sibi stipulatur: id enim in obligationem deducit, quod non habet, sed habere potest. §.7. Si a te stipulatus fuero fundum Sempronianum, deinde eundem fundum detracto usufructu ab alio stipulor: prior stipulatio non novabitur: quia nec solvendo fundum detracto usufructu liberaberis, sed adhuc a te recte fundi usufructum peterem. Quid ergo est? cum mihi fundum dederis, is quoque liberabitur, a quo, detracto usufructu, fundum stipulatus fueram. §.8. Si hominem, quem a Titio pure stipulatus fueram, Sejus mihi sub 165 conditione promiserit, & is pendente conditione post moram Titii decesserit: confestim cum Titio agere potero: nec Sejus existente conditione obligatur: At si Titio acceptum fecissem, Sejus existente conditione obligari potest. Idcirco hæc tam varie, quod homine mortuo desinit esse res, in quam Sejus obligaretur: acceptilatione interposita, superest homo, quem Sejus promiserat.

De morte ejus, qui sub conditione promisit.

57. IDEM (lib. 53. Digestorum.)

Si quis, si Titius Consul factus erit, decem dari sponderit: quamvis pendente conditione promissor moriatur, relinquet heredem obligatum. 166

De eo, qui usufructum, deinde fundum stipulatus est: Vel contra: Vel actum, deinde iter: vel fructum, deinde usum.

58. IDEM (lib. 54. Digestorum.)

Qui usufructum fundi stipulatur, deinde fundum, similis est ei, qui partem fundi stipulatur, deinde totum; quia fundus dari non intelligitur, si usufructus detrahatur. † Et e contrario, qui fundum stipulatus est, deinde usufructum; similis est ei, qui totum stipulatur, deinde partem. † Sed qui actum stipulatur, deinde 167 iter, posteriore stipulatione nihil agit: sicuti qui decem, deinde quinque stipulatur, nihil agit. Item si quis fructum, deinde usum stipulatus fuerit, nihil agit. Nisi 168 in omnibus novandi animo hoc facere specialiter expresserit: tunc enim priore obligatione expirante, ex secunda introducitur petitio: & tam iter, quam usus, necnon quinque exigere possunt.

De tempore æstimationis ineunda.

59. IDEM (lib. 88. Digestorum.)

Quotiens in diem, vel sub conditione oleum quis stipulatur: ejus 169 æstimationem eo tempore spectari oportet, quo dies obligationis venit: tunc enim ab eo peti potest, alioquin (alias) rei captio erit.

60. ULPIANUS (lib. 20. ad Edictum.)

Idem erit, & si Capuæ certum olei pondo dari quis stipulatus sit: nam ejus temporis fit æstimatio, cum peti potest: peti autem potest, quo primum in locum perveniri potuit.

De stipulatione captatoria.

61. JULIANUS (lib. 2. ad Ursejum Ferocem.)

Stipulatio hoc modo concepta, si heredem me non feceris, tantum dare spondes? inutilis est 170: quia contra bonos mores est (hæc stipulatio.)

De servo.

62. IDEM (lib. 2. ex Minicio.)

Servus vetante 171 domino si pecuniam ab alio stipulatus sit, nihilominus obligat 172 domino promissorem.

De conditione disjunctiva.

63. AFRICANUS (lib. 6. Quæstionum.)

Si quis ita stipuletur, sive navis ex Asia venerit, sive Titius Consul factus fuerit: utra prius conditio extitisset, stipulatio

(144. l. 24. sup. de cond. & demonstr. (145. l. 83. §. 5. inf. h. t. l. 35. sup. de legat. l. 1. l. 92. l. 98. §. ult. inf. de solution. l. 9. §. 2. sup. de statulib. (146. l. 1. §. 6. sup. de pos. l. 23. inf. de reg. jur. v. l. 43. sup. de pact. Nov. 136. c. 1. (147. l. 9. inf. de prator. stipul. (148. v. l. 4. in pr. sup. de usur. (149. l. 7. §. 3. sup. de dolo malo. l. 119. inf. h. t. (150. l. 117. inf. eod. (151. l. 29. inf. de solut. (152. l. 15. §. 1. sup. de operis libert. (153. l. 9. in pr. l. 81. in pr. inf. de solut. (154. l. 38. §. 19. sup. h. t. (155. Videtamen l. 33. sup. de pact. (156. l. 95. §. 5. l. 106. l. ult. inf. de solution. (157. l. 11. sup. de oper. libert. (158. Immo v. l. 38. in pr. inf. de solution. (159. l. 39. sup. h. t.

(160. l. 7. §. 1. sup. de constit. pecun. (161. §. 3. Inst. h. t. (162. l. 44. §. 1. sup. de oblig. & act. (163. l. 4. in pr. sup. de servit. (164. l. 13. sup. h. t. (165. l. 31. in pr. inf. de novat. (166. §. 4. Inst. h. t. §. 25. Inst. de inutil. stipul. (167. l. 9. in fin. inf. de novat. (168. l. ult. C. d. t. (169. l. 11. in fin. sup. de re jud. l. 12. in fin. sup. si quis caution. l. 37. sup. mandati. (170. l. 34. C. de transact. l. 4. C. de inutil. stipulat. (171. §. 3. Inst. per quas pers. cuique. l. 32. sup. de adq. rer. dom. (172. Immo v. l. 19. §. 2. sup. de donat. l. 69. Inf. de reg. jur.

committetur, & amplius committi non potest; sed enim cum ex duabus disjunctivis conditionibus altera 173 defecerit: necesse est, ut ea, quæ existerit, stipulationem committat.

De ratione temporis ante conditionem existentem præteriti habenda.

64. IDEM (lib. 7. Quæstionum.)

Hujusmodi stipulatio interposita est, si Titius Consul factus fuerit, tum ex hac die in annos singulos dena dari spondes? post triennium conditio existit: an hujus temporis nomine agi possit, non immerito dubitabitur? Respondit, eam stipulationem utilem esse, ita ut in ea eorum 174 quoque annorum, qui ante impletam conditionem intercesserint, præstatio in id tempus collata intelligatur, ut sententia ejus sit talis: Tunc, cum Titius Consul factus fuerit, in annos singulos, etiam præteriti temporis habita ratione, dena præstentur.

De verbis supervacuis. 2. De variatione in rei, aut personæ appellatione.

65. FLORENTINUS (lib. 8. Institutionum.)

Quæ extrinsecus, & nihil ad præsentem actum pertinentia adjeceris stipulationi, pro supervacuis habebuntur, nec vitiant obligationem: veluti si dicas, *Arma, virumque cano, spondeo*: nihilominus valet. §. 1. Sed & si in rei, quæ promittitur, aut personæ appellatione 175 varietur, non obesse placet; nam stipulanti denarios, ejusdem quantitatis aureos spondendo, obligaberis: & servo stipulanti *Lucio domino suo*, si Titio, qui idem sit, daturum te spondeas, obligaberis.

De manumissione.

66. PAULUS (lib. 3. ad Legem Æliam Sentiam.)

Si minor viginti annis a debitore suo stipuletur *servum manumissurum*; non est executio stipulationis danda. 176 Sed si ipsorum viginti annorum 177 erit, non impediatur manumissio, quia de minore Lex loquitur.

De stipulatione salva fore. 1. Dari curari.

67. ULPIANUS (lib. 2. ad Edictum.)

Illa stipulatio *decem millia salva fore promittis* valet. §. 1. Eum, qui *decem dari sibi curari* 178 stipulatus sit, non posse decem petere, quoniam possit promissor ream locupletem dando liberari, Labeo ait: idque & Celsus lib. vi. Digestorum refert.

De pœna, & de eo, quod interest.

68. PAULUS (lib. 2. ad Edictum.)

Si pœnam stipulatus fuero, si mihi pecuniam non credidisses: certa 179 est, & utilis stipulatio. Quod si ita stipulatus fuero, pecuniam te mihi crediturum spondes? incerta 180 est stipulatio; quia id venit in stipulationem, quod mea interest.

De re impossibili.

69. ULPIANUS (lib. 7. ad Edictum.)

Si homo mortuus fuit 181 non potest, nec pœna rei impossibilis 182 committetur: quemadmodum si quis Stichum mortuum 183 dare stipulatus, si datus non esset, pœnam stipuletur.

De infante.

70. IDEM (lib. 11. ad Edictum.)

Mulier, quæ dotem dederat populari meo Glabroni Isidoro, fecerat eum promittere dotem, si in matrimonio decessisset, infanti: & decesserat constante matrimonio; placebat ex stipulatu actionem non esse: quoniam qui fari 184 non poterat, stipulari non poterat.

De pœnali stipulatione.

71. IDEM (lib. 13. ad Edictum.)

Cum quid ut 185 fiat, stipulemur pœnam, sic recte concipiemus, si ita factum non erit. Cum quid ne fiat, sic: si adversus id factum sit.

De stipulationibus dividuis, & individuis. 1. De conditione, Si ante Kal. illas opus perfectum non erit. 2. De insula fulcienda, vel facienda.

72. IDEM (lib. 20. ad Edictum.)

Stipulationes non dividuntur earum rerum, quæ divisionem non recipiunt: veluti 186 via, itineris, actus, aqueductus, ceterarumque 187 servitutum. 188 Idem puto, & si quis faciendum

189 aliquid stipulatus sit: utputa *fundum tradi, vel fossam fodiri, vel insulam fabricari, vel operas, vel quid his simile*: horum enim divisio corrumpit stipulationem. Celsus tamen lib. xxxviii. Digestorum refert, Tuberonem existimasse, ubi quid fieri stipulemur, si non fuerit factum, pecuniam dari oportere; ideoque etiam in hoc genere dividi stipulationem: secundum quem Celsus ait posse dici, iusta æstimatione facti dandam esse petitionem. §. 1. Si quis ita stipulatus sit, si ante calendas Martias primas opus perfectum non erit, tum quanti id opus erit, tantam pecuniam dari? diem promissionis cedere, non ex quo locatum est opus, sed post calendas Martias: quia nec 190 conveniri ante calendas Martias reus promittendi poterat. §. 2. Plane si *insulam 191 fulciri* quis stipulatus sit, non est expectandum, ut insula ruat, sic deinde agi possit: nec *insulam fieri*, ut tantum temporis prætereat, quanto insula fabricari possit; sed 192 ubi jam coepit mora faciendæ insulæ fieri, tunc agatur: diesque obligationi cedit.

De die, vel conditione tacitis. 1. De servo hereditario, ejusve, qui apud hostes est. 2. De mora purgatione.

73. PAULUS (lib. 24. ad Edictum.)

Interdum pura stipulatio ex re 193 ipsa dilationem capit: veluti si id, quod in utero sit, aut fructus futuros, aut domum adificari stipulatus sit: tunc enim incipit actio, cum ea per 194 rerum naturam præstari potest. Sic qui *Carthagini 195 dari* stipulatur, cum Romæ sit; tacite 196 tempus complecti videtur, quo perveniri Carthaginem potest. † Item si operas a liberto quis stipulatus sit, non ante dies earum 197 cedit, quam indictæ fuerint, nec sint præstitæ. §. 1. Si servus hereditarius 198 stipulatus sit: nullam vim habitura sit stipulatio, nisi adita hereditas sit: quasi conditionem habeat. † Idem est & in servo ejus 199, qui apud hostes est. §. 3. Stichus promissor, post moram offerendo, purgat moram: certe (enim) doli mali exceptio nocebit ei, qui pecuniam oblatam accipere noluit. 200

De certa, vel incerta stipulatione.

74. GAJUS (lib. 8. ad Edictum provinciale.)

Stipulationum quædam certæ 201 sunt, quædam incertæ. † Certum 202 est, quod ex ipsa pronuntiatione apparet, quid, quale, quantumque sit: ut ecce aurei decem, fundus Tusculanus, homo Stichus, tritici Africi optimi modii centum, vini Campani optimi amphoræ centum.

1. & 2. De generis stipulatione, 3. Usufructu, 4. Partu Arethusæ, & fructibus, 5. His, quæ in horreo, 6. Debito, 7. Faciendo, 8. Alternativa. 9. De sorte, & usuris. 10. Fundum Tusculanum dari.

75. ULPIANUS (lib. 22. ad Edictum.)

Ubi autem non apparet, quid, quale, quantumcumque est in stipulatione: incertam esse stipulationem dicendum est. §. 1. Ergo si quis fundum sine propria appellatione 203, vel hominem generaliter sine proprio nomine, aut vinum, frumentumve sine qualitate dari sibi stipulatur: incertum deducit in obligationem. §. 2. Usque adeo ut si quis ita stipulatus sit, *Triticum Africi boni modios centum? vini Campani boni amphoras centum?* incertum videatur stipulari: quia bono melius inveniri potest, quo fit, ut boni appellatio non sit certæ rei significativa; cum id, quod bono melius sit, ipsum quoque bonum sit. † At cum optimum 204 quisque stipulatur, id stipulari intelligitur, cujus bonitas principalem gradum bonitatis habet, quæ res efficit, ut ea appellatio certi significativa sit. §. 3. Fundi certi si quis usufructum stipulatus fuerit, incertum 205 intelligitur in obligationem deduxisse: hoc enim magis jure utimur. §. 4. Illud dubitationem recipit: si quis id, quod ex Arethusa ancilla natum erit, aut fructus, qui in fundo Tusculano nati erunt, dari sibi stipulatus sit, an certum stipulatus videatur? Sed ipsa natura manifestissimum est, incerti esse hanc stipulationem. §. 5. Sed qui vinum, aut oleum, vel triticum: quod in horreo est, stipulatur: certum stipulari intelligitur. §. 6. Qui vero a Titio ita stipulatur, *quod mihi Sejus debet, dare spondes?* & qui ita stipu-

(173. l. 129. inf. h. t. l. 78. §. 1. sup. de cond. & demonst. (174. l. 126. in pr. inf. h. t. l. 40. inf. sup. de reb. cred. (175. l. 136. in pr. inf. h. t. (176. v. l. 4. sup. de serv. export. (177. l. 1. sup. de manum. (178. l. ult. §. 1. sup. de reb. cred. (179. v. l. 74. inf. h. t. (180. l. 81. inf. §. ult. Inst. eod. (181. l. 4. sup. qui sari d. cog. (182. l. 185. inf. de reg. jur. l. ult. inf. quæ sent. sine appell. (183. l. 83. §. 7. l. 103. inf. h. t. l. 31. sup. de oblig. & act. (184. l. 1. in pr. sup. h. t. l. 13. sup. de oblig. & act. §. 10. Inst. de inuril. stipul. (185. l. 137. §. 7. inf. §. ult. Inst. h. t. (186. l. 2. §. 1. sup. eod. (187. l. 17. sup. de servit. l. 19. sup. de usu & habit. (188. Excipe d. l. 19. l. 1. §. 2. sup. ad l. Falc.

(189. l. 4. §. 1. l. 54. inf. sup. l. 85. §. 2. l. 139. inf. h. t. (190. l. 90. inf. inf. eod. (191. l. 98. §. 1. inf. eod. (192. l. 115. §. ult. inf. eod. obt. l. 14. sup. eod. (193. l. 24. sup. de oper. libert. (194. l. 14. sup. l. 83. §. 5. l. 98. inf. inf. h. t. l. 186. inf. de reg. jur. §. ult. Inst. de inur. stipul. (195. l. 141. §. 4. inf. §. 5. Inst. h. t. (196. l. 2. §. 6. sup. de eo, quod certo loco. (197. l. 24. sup. de oper. libert. (198. l. 16. l. 25. l. 37. inf. de stipul. servor. (199. l. 18. §. 2. inf. d. t. (200. l. 72. in pr. inf. de solut. (201. l. 68. sup. Inst. in pr. h. t. (202. l. 6. sup. de reb. cred. (203. l. 106. inf. h. t. (204. l. 18. §. 1. sup. de adil. edict. (205. l. 1. in pr. sup. de condit. tritic. Immo v. l. 8. in pr. sup. de usufr. ear. rer.

latur, quod ex testamento mihi debes, dare spondes? incertum 206 in obligationem deducit, licet se jus certum debeat, vel ex testamento certum debeatur: quamvis istæ species vix separari possint ab ea, quam proposuimus de vino, vel oleo, vel tritico, quod in horreo repositum est; & adhuc occurrit, quod fidejussores certum videntur promittere, si modo & is, pro quo obligentur, certum debeat: cum alioquin ita interrogentur, *id fide tua esse jubes?* §. 7. Qui id, quod in faciendo, aut 207 non faciendo, stipulatur, incertum stipulari videtur: in faciendo, veluti *fossam fodiri, domum edificari, vacuum possessionem tradi*: in non faciendo, veluti *per te non fieri, quominus mihi per fundum tuum ire agere liceat: per te non fieri, quo minus mihi hominem Erotem habere liceat*. §. 8. Qui illud, aut illud stipulatur, veluti, *decem, vel hominem Stichum*, utrum certum, an incertum deducat in obligationem, non immerito quæritur; nam & res certe designantur: & utra earum potius præstanda sit, in incerto est. Sed utcumque is, (qui) sibi electionem constituit adjectis his verbis, *utrum ego velim*, potest videri certum stipulatur: cum ei liceat vel hominem tantum, vel decem tantum intendere sibi dari oportere; qui vero sibi electionem non constituit, incertum stipulatur. §. 9. Qui sortem stipulatur, & usuras quascumque, certum, & incertum 208 stipulatus videtur: & tot 209 stipulationes sunt, quot res (sunt). §. 10. Hæc stipulatio, *fundum Tusculanum dari*; ostendit se certi esse: continetque, ut dominium 210 omnimodo efficiatur stipulatoris quoquo modo

De alternatione. 1. De eo, quod dari oportet, oportebitve

76. PAULUS (lib. 18. ad Edictum.)

Si stipulatus fuerim illud, aut illud, quod ego voluero: hæc electio personalis est, & ideo 21 servo, vel filio talis electio coheret: in heredes tamen transit obligatio, & ante electionem mortuo stipulatore. §. 1. Cum stipulamur, quidquid 212 te dare facere oportet, id, quod præsentis die dumtaxat debetur, in stipulationem deducitur: non, ut in judiciis, etiam futurum, & ideo in stipulatione adjicitur verbum oportebit 213; vel ita, *præsens, in diemve*: hoc ideo fit, quia, qui stipulatur, quidquid te dare oportet, demonstrat eam pecuniam, quæ jam debetur: quod si totam demonstrare vult, dicit, *oportebitve*; ita, *præsens, in diemve*.

De pæna.

77. IDEM (lib. 58. ad Edictum.)

Ad diem sub pæna pecunia promissa, & ante 214 diem mortuo promissore, committetur pæna, licet non sit hereditas ejus adita.

De filiofamil. De tempore contractus spectando. 1. De fructibus.

78. IDEM (lib. 72. ad Edictum.)

Si 215 filiusfamilias sub conditione stipulatus, emancipatus fuerit, deinde extiterit conditio: patri actio competit; quia in stipulationibus 216 id tempus spectatur, quo contrahimus. §. 1. Cum fundum stipulatus sum, non veniunt fructus 217, qui stipulationis tempore fuerint.

De procuratore.

79. ULPIANUS (lib. 70. ad Edictum.)

Si procuratori præsentis fuerit cautum, ex stipulata actionem utilem 218 domino competere nemo ambigit.

De oratione ambigua.

80. IDEM (lib. 74. ad Edictum.)

Quotiens in stipulationibus 219 ambigua oratio est: commodissimum est, id accipi, quo res, qua de agitur, in tuto sit. 220

De homine sistendo.

81. IDEM (lib. 77. ad Edictum.)

Quotiens quis alium 221 sisti promittit, nec adjicit pænam (puta, vel servum suum 122, vel hominem liberum,) quæritur, an committatur stipulatio? Et Celsus ait, etsi non est huic stipulationi additum, nisi steterit, pænam dari: (in) id, quanti interest sisti, contineri 223: & verum est, quod Celsus ait: nam qui alium sisti promittit, hoc promittit, id se acturum, ut stet. §. 1. Si 224 procurator sisti aliquem sine pæna stipulatus sit, potest defendi non suam, sed ejus, ejus negotium gessit, utilitatem in ea re deduxisse; idque fortius dicendum, si quanti ea res sit, stipulatio proponatur procuratoris.

(206. Immo videl. §. in fin. sup. de re judic. (207. §. ult. Inst. h. t. (208. Fac. l. 31. l. 41. in fin. sup. de usur. l. 3. C. de sentent. qua sine certa quant. (209. l. 29. in pr. sup. h. t. (210. l. 25. in fin. sup. de contrah. emt. l. 45. §. 1. sup. delegat. 1. l. 167. in pr. infr. de reg. jur. (211. l. 141. in pr. inf. h. t. (213. l. 89. l. 125. inf. eod. (213. l. 8. inf. de verb. sign. (214. l. ult. sup. de nautico fænor. (215. l. 18. in fin. inf. de reg. jur. (216. l. 144. in fin. inf. d. t. (217. l. 38. §. 7. sup. de usur. (218. l. 27. §. 1. l. 28. l. 68. sup. de procurat. l. 5. inf. de prator. stipul. (219. l. 34. infr. de reg. jur. (220. l. 12. sup. de reb. dub. (221. addel. 67. inf. de reg. jur. l. 38. §. 24. sup. h. t. (222. l. 2. §. 1. sup. si ex noxali. (223. l. 135. §. 3. in fin. inf. h. t. (224. l. 14. sup. si quis cautionib.

De re stipulatoris. 1. De mora, & rei interitu.

82. IDEM (lib. 78. ad Edictum.)

Nemo rem suam 225 utiliter stipulatur, sed pretium rei suæ non inutiliter: sane, rem (meam) mihi restituere 226, recte stipulari videor. §. 1. Si post 227 moram promissoris homo decesserit, tenetur nihilominus; proinde ac si homo viveret: & hic moram videtur fecisse, qui litigare maluit, quam restituere.

De stipulatione ad alium relata. 1. De consensu, vel dissensu. 2. Ut responsio congruat interrogationi. De his, quæ non sunt in commercio. De mutatione, vel extinctione rei, & ejusdem refectione. De re futura. 6. De concursu duarum causarum. 7. De homine mortuo. 8. De ancilla sistenda.

83. PAULUS (lib. 72. ad Edictum.)

Inter stipulantem, & promittentem negotium contrahitur: itaque alius 228 pro alio, promittens datum facturumve eum, non obligatur: nam de se quemque promittere oportet: & qui spondet dolum malum abesse, abfuturum esse, non simplex abnativum spondet; sed curaturum 229 se, ut dolum malus absit. † Idemque in illis stipulationibus, *habere licere*: item, *neque per te, neque per heredem tuum fieri, quo minus fiat*. §. 1. Si Stichum stipulatus de alio 230 sentiam, tu de alio: nihil actum erit; quod & in judiciis Aristo existimavit, sed hic magis est, ut is petitus videatur, die 231 quo auctor sensit; nam stipulatio ex utriusque consensu valet: iudicium autem etiam in invitum redditur, & ideo actori potius credendum est; alioquin semper negabit reus se consensisse. §. 2. Si stipulante me Stichum, aut Pamphilum, tu unum daturum te sponderis: constat non 232 teneri te, nec ad interrogatum esse responsum. §. 3. Diversa causa est summarum: veluti, *decem, aut viginti dari spondes?* hic enim etsi decem sponderis, recte responsum est: quia semper in summis id, quod minus 233 est, sponderi videtur. §. 4. Item si ego plures res stipuler, Stichum puta, & Pamphilum: licet unum sponderis, teneris: videris enim ad unam ex duabus stipulationibus respondisse. §. 5. Sacram, vel religiosam rem, vel usibus publicis in perpetuum relictam, ut *forum, aut basilicam, aut hominem liberum* 234, inutiliter 235 stipulor: quamvis sacra, profana fieri, & usibus publicis relicta in privatos usus reverti, & ex libero servus fieri potest. Nam & cum quis rem profanam, aut Stichum dari promittit, liberatur, si sine facto ejus res sacra esse coeperit, aut Stichus ad libertatem pervenerit. Nec revocantur in obligationem, si rursus Lege aliqua & res sacra profana esse coeperit, & Stichus ex libero servus effectus sit: quoniam una atque eadem causa & liberandi, & obligandi esset, quod aut dari non possit, aut dari possit. Nam & si navem, quam spondit, dominus dissolvit, & eisdem tabulis compegerit: quia eadem 236 navis esset, inciperet obligari. Pro quo & illud dici posse Pedius scribit: Si stipulatus fueris ex fundo centum amphoras vini expectare 237 debeo, donec nascatur: & si natum, sine culpa promissoris consumptum sit, rursus expectare debeam, donec iterum nascatur, & dari possit: & per has vices aut cessaturam, aut valituram stipulationem. † Sed hæc dissimilia sunt: adeo enim cum liber homo promissus est, servitutis rempus expectandum non esse, ut ne hæc quidem stipulatio de homine libero probanda sit 238, illum, cum servus esse coeperit, dare spondes? item, *eum locum, cum ex sacro religioso profanus esse coeperit, dari?* quia nec præsentis temporis obligationem recipere potest: & ea dumtaxat, quæ natura sui possibilitia 239 sunt, deducuntur in obligationem: vini autem non species, sed genus stipulari videtur, & tacite in ea tempus continetur: homo liber certa specie continetur: & * *casum adversamque fortunam spectari hminis liberi, neque civile, neque naturale est*; nam de his rebus negotium recte geremus, quæ subjici usibus, dominioque nostro statim possunt: & navis si hac 240 mente resoluta est, ut in alium usum tabulæ destinarentur; licet mutato consilio perficiatur; tamen & perempta prior navis, & hæc alia dicenda est: sed si reficiendæ navis causa omnes tabulæ refixæ sint, nondum intercidisse navis videtur: & compositis rursus eadem 241 esse incipit: sicuti de ædibus deposita tigna ea mente, ut reponantur, ædium sunt: sed si usque ad aream depo-

(225. l. 29. §. 1. sup. h. t. l. 1. §. 10. sup. de oblig. & act. §. 2. Inst. de inutil. stipul. (226. l. 28. in fin. sup. de acquir. vel amitt. poss. (227. l. 23. sup. h. t. l. 5. sup. de reb. cred. l. 15. in fin. sup. de rei vind. (228. l. 38. in pr. sup. h. t. (229. l. 50. in pr. sup. eod. (230. l. 137. §. 1. infr. eod. §. 33. Inst. de inutil. stipul. (231. v. l. 61. l. 66. sup. de judiciis. (232. Obst. §. 18. vers. si vero unam ex his. Inst. de inutil. stipul. (233. l. 12. sup. h. t. (234. l. 103. infr. eod. (235. §. 2. Inst. de inutil. stipul. (236. l. 98. §. ult. inf. de solution. (237. l. 73. in pr. sup. h. t. (238. §. 2. in fin. Inst. de inutil. stipul. (239. l. 7. sup. h. t. §. 1. Inst. de inutil. stipul. (240. l. 98. §. ult. vers. homini autem, inf. de solut. (241. d. l. 98. §. ult. l. 76. sup. de judiciis.

sita sit, licet eadem materia restituatur, alia 242 erit. † Hic status etiam ad Prætorias stipulationes pertinet, quibus de re restituenda cavetur, & (an) eadem res sit, quæritur. §. 6. Si rem, quam ex causa lucrativa stipulatus sum, nactus fuero ex causa lucrativa 243, evanescit stipulatio: sed si heres exstitero domino, extinguitur stipulatio. Si vero a me herede defunctus eam legavit, potest agi ex stipulatu. † Idemque esse, & si sub conditione legata sit, quia & si ipse debitor rem sub conditione legatam dedisset, non liberaretur 244: sed si conditione deficiente remanserit, petitio infirmabitur. §. 7. Stichum, qui decessit, si stipuler: si quidem condici etiam mortuus potuit, ut furi 245, utiliter 246 me stipulatum Sabinus ait: si vero ex aliis causis, inutiliter; quia et si deberetur, morte promissor liberetur. † Idem ergo diceret, & si mora facta defunctum 247 stipularer. §. 8. Si Quis ancillam sistere se in aliquo loco promiserit, quæ prægnans erat: et si sine partu eam sistat, in eadem causa eam sistere intelligitur.

De purgatione moræ.

84. IDEM (lib. 74. ad Edictum.)

Si insulam fieri stipulatus sim, & transferit tempus, quo potueris 248 facere: quamdiu litem contestatus non sim, posse te facientem liberari placet: quod si jam litem contestatus sim, nihil tibi prodesse, si ædifices.

De obligationibus dividuis, & individuis. 7. De eo, qui curavit, ne conditio existeret.

85. IDEM (lib. 75. ad Edictum.)

In executione obligationis sciendum est, quatuor causas esse; nam interdum est aliquid, quod a singulis heredibus divisum consequi possumus: aliud, quod totum peti necesse est, nec divisum præstari potest: aliud, quod pro parte petitur, sed solvi nisi 249 totum, non potest: aliud, quod solidum petendum est, licet in solutionem admittat (secutionem.) §. 1. Prima species pertinet ad promissorem pecuniæ certæ: nam & petitio, & solutio ad portiones 250 hereditarias spectat. §. 2. Secunda ad opus, quod testator fieri iusserit: nam singuli heredes in solidum tenentur: quia operis effectus in partes scindi non 251 potest. §. 3. Quod si stipulatus fuero, per te, heredemve tuum non fieri, quo minus eam agam; si adversus ea factum sit, tantum dari? & unus ex pluribus heredibus promissoris me prohibeat: verior est sententia existimantium, unius 252 facto omnes teneri, quoniam licet ab uno prohibeor, non tamen in partem prohibeor: sed ceteri familiaræ eriscundæ iudicio farcient damnum. §. 4. Pro parte (autem) peti, solvi autem nisi totum non potest: veluti cum stipulatus sum hominem incertum; nam petitio ejus scinditur; solvi vero nisi solidus non 253 potest: alioquin in diversis 254 hominibus recte partes solventur, quod non potuit defunctus facere, ne, quod stipulatus sum, consequar. † Idem juris est, & si quis decem (millia) aut hominem promiserit. §. 5. In solidum vero agi oportet, & partis solutio adfert liberationem, cum ex causa evictionis 255 intendimus: nam auctoris 256 heredes in solidum denunciandi sunt, omnesque debent subsistere, & quolibet defugiente omnes tenebuntur: sed unicuique pro parte hereditaria præstatio injungitur. §. 6. Item si ita stipulatio facta sit, si fundus Tizianus datus non 257 erit, centum dari? nisi totus detur, pœna committitur centum: nec prodest partes fundi tradere, cessante uno; quemadmodum non 258 prodest ad pignus liberandum, partem creditori solvere. §. 7. Quicumque sub conditione obligatus curaverit 259, ne conditio existeret, nihilominus obligetur.

De numero stipulationum.

86. ULPIANUS (lib. 79. ad Edictum.)

Quod dicitur 260, tot stipulationes esse, quot res; ibi locum habet, ubi res exprimentur stipulationi; ceterum, si non fuerint expressæ, una est stipulatio.

(242. Fac. l. 10. §. 7. in fin. sup. quib. mod. usuf. (243. l. 56 §. 7. sup. h. t. l. 17. sup. de oblig. & act. l. 66. §. 1. sup. de legat. 2. (244. l. 98. in pr. inf. de solution. (245. l. 8. in pr. l. ult. sup. de condict. furtiv. (246. l. 29. §. 1. sup. h. t. (247. l. 103. in fin. inf. eod. l. 1. §. 9. sup. de oblig. & act. §. 1. Inst. de inutil. stipul. (248. l. 137. §. 3. inf. h. t. (249. l. 2. §. 1. sup. eod. l. 15. sup. delegat. 2. (350. l. 35. §. 1. sup. de hered. instir. (251. l. 72. in pr. sup. h. t. l. 11. §. 23. §. 24. sup. delegat. 3. (252. l. 2. §. 5. l. 4. §. 1. sup. h. t. l. 25. §. 12. sup. famil. erisc. (253. l. 9. §. 1. inf. de solut. (254. l. 34. §. 1. inf. d. t. (255. v. l. 4. §. ult. sup. h. t. (256. l. 139. inf. eod. (257. l. 5. §. ult. sup. eod. (258. l. 3. §. 2. l. 9. §. 3. sup. de pignorat. l. 19. sup. de pignorib. (259. l. 24. sup. de condit. & demonstr. (260. l. 29. in pr. sup. h. t.

De re stipulatoris futura.

87. PAULUS (lib. 75. ad Edictum.)

Nemo 261 rem suam 162 futuram in eum casum, qua sua sit, utiliter stipulatur.

De mora. De fidejussore hominem debitum interficiente.

88. IDEM (lib. 6. ad Plautium.)

Mora rei fidejussori quoque nocet. 263 † sed si fidejussor servum obtulit, & reus moram fecit: mortuo Sticho fidejussori succurrendum est. † Sed si fidejussor hominem occiderit 264, reus liberatur; fidejussor autem ex stipulatione conveniri potest.

De eo, quod dari oportet, oportebitve.

89. IDEM (lib. 9. ad Plautium.)

Si a colono cui fundum in quinquennium locaveram, post tres annos ita stipulatus fuero, quicquid 265 te dare facere oportet? non amplius in stipulationem deducitur, quam quod jam dari oportet: (in stipulationem enim deducitur, quod jam dari oportet:) si autem adjiciatur, oportebitve: etiam futura 266 obligatio deducitur.

De usuris.

90. POMPONIUS (lib. 3. ex Plautio.)

Cum stipulati sumus pro usuris legitimis pœnam in singulos menses, si sors soluta non sit: etiam si fortis obligatio in iudicium 267 sit deducta: adhuc tamen pœna crescit; quia verum est, solutam pecuniam non esse.

De periculo rei debitæ, & mora.

91. PAULUS (lib. 17. ad Plautium.)

Si servum stipulatus fuero, & nulla mora intercedente servus decesserit: si quidem occidat 368 eum promissor, expeditum est: sin autem negligat infirmum, an teneri debeat promissor? considerantibus, utrum quemadmodum in vindicatione 269 hominis, si neglectus a possessore fuerit, culpæ hujus nomine tenetur promissor, ita & cum dari promisit: an culpa, quod ad stipulationem attingit, in faciendo accipienda sit, non in non faciendo? quod magis probandum est: quia 270 qui dari promisit, ad dandum, non faciendum, tenetur. §. 1. sed si sit quidem res in rebus humanis, sed dari non possit: ut fundus religiosus (puta), vel sacer factus, vel servus manumissus 271, vel etiam ab hostibus si capiatur; culpa in hunc modum dijudicatur: ut si quidem ipse promissor, res vel tempore stipulationis, vel postea fuerit, & quid eorum acciderit: nihilominus teneatur. † Idemque fiat, & si per alium, posteaquam ab hoc alienatus sit, id contigerit. † Sin autem alienus fuit, & ab alio tale quid accidit, non tenetur: quia nihil fecit, nisi (si) posteaquam moratus est solutionem, aliquid hujusmodi acciderit: quam distinctionem & Julianus sequitur. † Item si homo, qui fuit promissor, ex præcedenti causa ablati ei fuerit, quod statuliber fuit: perinde habendus sit, ac si alienum promississet; quia sine facto ipsius desit ejus esse. §. 2. De illo quæritur, an & is, qui nesciens se debere, occiderit, teneatur; quod Julianus putat in eo, qui, cum nesciret a se petitum codicillis, ut restitueret 272, manumisit. 273 §. 3. Sequitur videre de eo, quod Veteres constituerunt, quotiens culpa intervenit debitoris, perpetuari obligationem, quemadmodum intelligendum sit. Et quidem si effecerit promissor, quominus solvere possit: expeditum intellectum habet constitutio: si vero moratus sit tantum: hæsitatur, an, si postea in mora non fuerit, extinguatur superior mora? Et Celsus adolescens scribit, eum, qui moram fecit in solvendo Sticho, quem promiserat: posse 274 emendare eam moram postea offerendo: esse enim hanc quæstionem de bono, & æquo; in quo genere plerumque sub auctoritate juris scientiæ perniciose (inquit) erratur. Et sane probabilis hæc sententia est, quam quidem & Julianus sequitur: nam dum quæritur de damno, & par utriusque causa sit, quare non potentior sit, qui teneat, quam qui persequitur; §. 4. Nunc videamus in quibus personis hæc constitutio locum habeat? quæ inspectio duplex est: ut primo quæramus, quæ personæ efficiant perpetuam obligationem; deinde quibus eam producant. Uti que autem principalis 275 debitor perpetuat obligationem. † Accessiones an perpetuent, dubium est. Pomponio perpetuari placet:

(261. §. 22. inst. de inut. stipul. (262. l. 82. in pr. sup. h. t. (263. l. 49. sup. eod. l. 25. §. 1. sup. de usur. l. 44. sup. de oper. libert. l. 16. in fin. l. 58. in fin. infr. de fidejuss. (264. l. 23. sup. l. 127. in fin. infr. h. t. l. 19. sup. de dolo malo. (265. l. 76. §. 1. sup. h. t. (266. Adde l. 23. in pr. sup. de servit. præd. urban. (267. l. 35. sup. de usur. (268. l. 23. in fin. sup. l. 96. infr. h. t. (269. l. 36. §. 1. l. 45. sup. de reivind. adde l. 31. §. 11. sup. de edil. edict. l. 31. §. 3. l. 54. in fin. sup. de hered. petit. (270. l. 21. sup. de hered. vel act. vend. (271. l. 51. sup. h. t. (272. l. 25. §. 2. in fin. sup. ad SC. Trebell. (273. §. 16. Inst. de legat. (274. l. 73. in fin. sup. h. t. (275. l. 58. in fin. inf. de fidejuss. quare

quare enim facto suo fidejussor suam obligationem tollat? cujus sententia vera est. Itaque perpetuatur obligatio tam ipsorum, quam successorum eorum: accessionibus quoque suis, idest, fidejussoribus, perpetuant obligationem: quia in totam 276 causam sponderunt. §. 5. An filiusfamilias, qui jussu patris promittit, occidendo servum, producat patris obligationem, videndum est. Pomponius producere putat, scilicet, quasi accessionem intelligens eum, qui jubeat. §. 6. Effectus hujus Constitutionis 277 ille est, ut adhuc homo peti possit. Sed & acceptum ei posse ferre creditur, & fidejussorem accipi ejus obligationis nomine. † Novari autem an possit hæc obligatio, dubitationis est: quia neque hominem, qui 278 non est, neque pecuniam, quæ non debetur, stipulari possumus. Ego puto novationem fieri posse, si 279 hoc actum inter partes sit: quod (&) Juliano placet.

De herede.

92. IDEM (lib. 18. ad Plautium.)

Si ita stipulet, *Per te non fieri, quo minus mihi, heredique meo vindemiam tollere liceat?* etiam heredi datur actio.

De electione.

93. IDEM (lib. 3. ad Vitellium.)

Si sic stipulatus fuero, *Per te non fieri, quo minus hominem ex his, quos habes, sumam?* electio mea erit.

De incerta stipulatione.

94. MARCELLUS (lib. 3. Digestorum.)

Triticum dare oportere stipulatus est aliquis. Facti quaestio est, non juris. Igitur si de aliquo tritico cogitaverit, id est, certi generis, certa quantitatis, id habebit pro expresso: alioquin, si cum destinare genus, & modum vellet, non fecit: nihil stipulatus videtur 280: igitur ne unum quidem modium.

De insula facienda.

95. IDEM (lib. 5. Digestorum.)

Qui insulam fieri stipulatur, ita demum acquirit obligationem, si apparet quo in loco 281 fieri insulam voluerit, si & 282 ibi insulam fieri interest ejus.

De rei interitu.

96. IDEM (lib. 12. Digestorum.)

Qui 283. servum mihi ex stipulatu debebat, si in facinore 284 eum deprehenderit: impune eum occidit; nec utilis actio erit in eum constituenda.

De re impossibili. 1. Si quis pro alio se soluturum sponderit.

De conditione nuptiarum.

97. CELSUS (lib. 26. Digestorum.)

Si ita stipulatus fuero, *te sisti? nisi 285 steteris hippocentaurum 286 dari?* proinde erit atque te sisti solummodo stipulatus essem. §. 1. Possum utiliter a te ita stipulari, *Titii nomine te soluturum?* neque enim hoc simile est illi, *Titium daturum 287?* sed ex ea stipulatione, dum interest mea 288, agere possum, & ideo si locuples 289 sit Titius, nihil ex hac stipulatione consequi possum: quid enim mea interest id a te fieri, quod si non feceris, æque salvam pecuniam habiturus sum? §. 2. *Si tibi nupsero, decem 290 dari spondes?* causa cognita denegandam actionem puto, nec raro probabilis causa ejusmodi stipulationis est. † Item si vir a muliere eo modo non in dotem stipulatus est.

De re stipulatoris. De servitutibus. 1. De insula facienda.

98. MARCELLUS (lib. 20. Digestorum.)

Existimo posse id, quod meum est, sub 291 conditione stipulari. Item viam (stipulari) ad fundum posse, quamquam interim fundus non sit meus, aut si hoc verum non est, & alienum fundum sub conditione stipulatus fuero, isque ex lucrativa causa meus esse cœperit; confestim perimeretur stipulatio: & si fundi dominus sub conditione viam stipulatus fuerit, statim fundo alienato evanescit stipulatio: & maxime secundum illorum opinionem, qui etiam ea, quæ 292 recte constituta sunt, resolvi putant, cum in eum casum reciderunt, a quo non potuissent consistere. §. 1. Ex hac stipulatione, *Insulam 293 fulciri spondes?* quando nascatur actio, quaeritur. Et utique non (est) expectandum, ut ruat: nec enim nihil stipulatoris interest, fultam potius esse, quam non esse: nec tamen recte agitur, si nondum præterierit temporis tantum, quo fulcire potuerit redemptor

(276.l.54.in pr.sup.locat. (277.l.83. §.7.sup.h.t. (278.l.31.in pr.inf. de novat. (279.l.8. §.2.inf.d.t. (280.l.115.in pr.inf.h.t. (281.d.l.115.in pr. (282.l.97. §.1.inf.eod. (283.l.91.in pr.sup.eod. (284.l.24.in fin.sup. depignor l.53. §.3.sup.de legat.1. (285.l.126.in fin.inf.h.t. (286. §.1. inst.de inutil.stipul. (287.l.38.in pr.sup.h.t. (288.l.95.in fin.sup.eod. (289.l.112.in fin.inf.eod. (290.l.32. §.22.supr.de donat.inter.vir. & uxor. (291.l.31.supr.h.t.l.41. §.2.supr.de legat.1. (292.l.140. §. ult.infr.h.t. §.2.Inst.de inutil.stipul. (293.l.72. §.fin.supr.h.t.

De interpretatione stipulationis. 1. De conditione intra diem implenda.

99. CELSUS (lib. 38. Digestorum.)

Quidquid adstringendæ obligationis est, id nisi palam verbis exprimitur, omissum intelligendum est: ac fere secundum 294 promissorem interpretatur: quia stipulatori liberum fuit verba late concipere. Nec rursus promissor 295 ferendus est, si ejus intererit, de certis potius vasis forte, aut hominibus adum. §. 1. Si stipulatus hoc modo fuero, *si intra biennium Capitolium non ascenderit, dari?* non nisi præterito 296 biennio recte petam; nam et si ambigua verba sunt, sic tamen exaudiuntur, si inmutabiliter verum fuit, te Capitolium non ascendisse.

De conditione in præteritum, vel in præsens tempus relata.

100. MODESTINUS (lib. 8. Regularum.)

Conditio 297 in præteritum, non tantum in præsens tempus relata, statim aut perimit obligationem, aut omnino non differit.

De puberibus.

101. IDEM (lib. 4. De præscriptionibus.)

Puberes sine curatoribus suis possunt ex stipulatu obligari. 298

De evictione, & sumtibus litis.

102. IDEM (lib. 5. Responsorum.)

Venditores emtori caverant pro evictione, quanti ejus interesset: (sed &) specialiter adgnituros, si in lite mota sumtus fecisset: emtori stipulanti promiserant: post mortem emtoris, unus ex venditoribus ad judicium vocavit, pretium sibi deberi dicens heredes ejus, qui sumtus in defensione causæ factos, cum probarent pretium solum fuisse, ex stipulatione petebant. Modestinus respondit, si (in) eas impensas venditores promiserant, quæ ob litem de proprietate institutam facta essent: minime ex stipulatu peti posse, quod erogatum est. dum alter ex venditoribus pretium, quod jam fuerat exsolutum, petit.

De homine libero, vel mortuo. De fundo.

103. IDEM (lib. 5. Pandectarum.)

Liber 299 homo in stipulatum deduci non potest; quia nec dari oportere intendi, nec afirmatio ejus præstari potest: non magis, quam si quis dari stipulatus fuerit mortuum 300 hominem, aut fundum hostium. 301.

De servo, qui pactionis pro libertate reum dedit.

104. JAVOLENUS (lib. 11. ex Cassio)

Cum servus pecuniam pro libertate pactus est, & ob eam rem reum 302 dedit: quamvis servus ab alio manumissus est, reus tamen recte obligabitur, quia non quaeritur, a quo manumittatur, sed ut manumittatur.

De alternatione, & mora, & rei interitu.

105. IDEM (lib. 2. Epistolarum.)

Stipulatus sum *Damam, aut Erotem servum dari;* cum *Damam* dares, ego, quominus acciperem, in mora fui; mortuus est *Dama*: an putes, me ex stipulatu actionem habere? Respondit; Secundum *Massurii Sabini* opinionem puto, te ex stipulatu agere non posse: nam is recte existimabat, si 303 per debitorem mora non esset, quominus id, quod debebat, solveret, continuo eum debito liberari.

De fundo.

106. IDEM (lib. 6. Epistolarum.)

Qui ex pluribus 304 fundis, quibus idem nomen impositum fuerat, unum fundum sine 305 ulla nota demonstrationis stipuletur, incertum stipulatur: id est, eum fundum stipulatur, quem promissor dare voluerit: tandiu autem voluntas promissoris in 306 pendenti est, quamdiu id, quod promissum est, solvatur.

De emancipatione.

107. IDEM (lib. 8. Epistolarum.)

Utrum turpem 307 talem stipulationem putes, an non, quaero: *Pater naturalis filium, quem Titius habeat in adoptionem, heredem instituit, si patria potestate liberatus esset:* pater eum adop-

(294.l.38. §.18.sup.eod.l.26.sup.dereb.dub.l.47. sup.de oblig. & act. l.39. sup.de pactis. (295.l.110.in fin.infr.h.t. (296.l.27.in fin.l.72. §.1. sup.eod.l.6. sup.de oblig. & act. l.101.infr.de reg.jur. (297. §.6. Inst. l.120.infr.h.t. (298. Immo vide l.3.C.de in integr. restit. (299.l.83. §.5. sup.h.t.l.1. §.9. sup.de oblig. & act. l.182.infr.de reg.jur. §.2. Inst. de inutil.stipul. (300.l.29.in fin.l.83. §.7. sup.h.t. (301. Immo vide l. ult. sup.de act. emi. (302.l.7. §.8. supr.de dolo malo. (303.l.8. supr. de nautico fœnore.l.23. supr.de oblig. & act. (304. Adde l.71. in pr. sup. de legat.1. (305.l.75. §.1. supr.l.115 in pr. infr. h. t. l.69. §.4. supr. de jure dot. (306.v.l.138. in fin. infr. h. t. (307. l.26. supr. eod.

tivum non alias emancipari voluit, quam 308 si etiam dedisset, a quo stipularetur, certam summam, si eum manumisset: post emancipationem adit heres filius: petit nunc pecuniam pater ex stipulatione supra relata. Respondit; Non (puto) turpem esse causam stipulationis, utpote cum aliter filium emancipaturus non fuerit: nec potest videri injusta causa stipulationis, si aliquid adoptivus pater habere voluerit, propter quod a filio post emancipationem magis curaretur.

De dote, de conditione pendente, ex facto incertæ personæ

1. *De obligatione collata in arbitrium debitoris.*

108. IDEM (lib. 10. Epistolarum.)

A Titio ita stipulatus sum si qua mihi nupserit, decem dotis ejus nomine dare spondes? quærebatur, an consistat talis stipulatio? Respondit, Si stipulanti mihi dos ita promissa est, Quamcumque uxorem duxero, dotis ejus nomine decem dare spondes? nihil in causa est, quare ea pecunia conditione expleta non debeatur: nam cum conditio etiam ex incertæ personæ facto parere obligationem possit: veluti, si quis in Capitolium ascenderit, decem dare spondes? si quis a me decem petierit, tot dare spondes? cur non idem, & in dote promissa respondeatur, ratio reddi non potest. §. 1. Nulla promissio potest consistere, quæ ex voluntate 309 promittentis statum capit.

De alternatione.

109. POMPONIVS (lib. 3. ad Quintum Mucium.)

Si ita stipulatus fuero, Decem, aut quindecim dabis 310? decem debentur. † Item si ita 311, Post annum, aut biennium dabis? post biennium debentur. Quia in stipulationibus id servatur: ut quod minus 312 (esset), quodque longius 313, esse videretur in obligationem deductum.

De adjecto obligationi. De veste muliebri.

110. IDEM (lib. 4. ad Quintum Mucium.)

Si mihi, 314 & Titio, in cujus potestate non sum, stipuler decem: non rota decem, sed sola quinque mihi debentur: pars enim aliena deducitur, ut, quod extraneo inutiliter stipulatus sum, non augeat meam partem, §. 1. Si stipulatus fuero de te, Vestem tuam, quamcumque mulieris est, dare spondes? magis ad mentem 315 stipulantis, quam ad mentem promittentis, id referri debeat: ut, quid in re sit, æstimari debeat, non quid senserit promissor: itaque si solitus 316 fuerat promissor muliebri quadam veste uti, nihilominus debetur.

De stipulatione, per te non fieri, quominus mihi uti liceat.

111. IDEM (lib. 5. ad Quintum Mucium.)

Si stipulatus fuero, per te non fieri, quominus mihi illa domo uti liceat, an etiam si me non prohibeas, uxorem 317 autem meam prohiberes, vel contra uxore mea stipulata me prohibeas; an committatur stipulatio? Et latius est, hæc verba sic accipi. Nam & si stipulatus fuero, per te non fieri, quominus mihi via, itinere, actu (que) uti liceat: & (si) non me, sed alium 318 nomine meo ingredientem, prohibeas: sciendum erit committi stipulationem.

De electione, & mutatione voluntatis. 1. De stipulatione satisfactionis.

112. IDEM (lib. 15. ad Quintum Mucium.)

Si quis stipulatus sit, Stichum, aut Pamphilum, utrum ipse vellet: quem elegerit petet, & is erit solus in obligatione. † An autem mutare voluntatem possit, & ad alterius petitionem transire, quarentibus respiciendus erit sermo stipulationis, utrum ne talis sit, quem voluero, an, quem volam: nam si talis fuerit, Quem voluero, cum semel elegerit, mutare voluntatem non 319 poterit: si vero tractum habeat sermo illius, & sit talis, Quem volam, donec iudicium distet, mutandi potestatem habebit. §. 1. Si quis ita stipulatus fuerit, pro centum aureis satisfabis? & reum dederit in istam summam: Proculus ait, semper in satisfactionis stipulatione venire, quod interesset 320 stipulantis: ut 321 alias tota fors inesset, veluti si idoneus promissor non sit; alias minus, si in aliquid idoneus esset debitor; alias nihil 322, si tam locuples esset, ut nostra non interesset satis ab eo accipere, nisi quod plerumque idonei non tam patrimonio, quam fide quoque æstimarentur.

(308. Adde l. ult. in fin. sup. quar. rer. actio. (309. l. 8. sup. de oblig. & act. (310. l. 12. sup. h. t. (311. d. l. 12. in fin. l. 43. in fin. sup. de legat. 2. (312. l. 83. §. 3. sup. h. t. (313. d. l. 12. in fin. l. 7. infr. de reg. jur. (314. §. 4. vers. quod si. inst. de inuilib. stipul. (315. l. 99. in fin. pr. sup. h. t. l. 25. in fin. sup. de legat. 3 (316. l. 33. sup. de auro. (317. v. l. 2. §. 1. l. 4. §. 1. l. 8. in sup. de usu & habit. l. pen. sup. de servit. legat. l. 21. sup. de precar. (318. l. 20. sup. quem adm. servit. (319. l. 84. §. 9. sup. de legat. 1. (320. l. 135. §. 3. in fin. inf. h. t. (321. l. 13. in fin. sup. de rejudic. (322. l. 97. §. 1. sup. h. t.

De pana, & prorogatione temporis. 1. De fidejussoribus præstandis, & re vendita liberanda.

113. PROCULVS (lib. 2. Epistolarum.)

Cum stipulatus sim mihi, Procule, si opus arbitrato meo ante calendas Junias effectum non sit, pœnam, & protuli diem, putane vere me posse dicere arbitrio meo opus effectum non esse ante calendas Junias, cum ipse arbitrato meo aliam operi laxiorem dederim? Proculus respondit; Non sine causa distinguendum erat, interesse, utrum per promissorem mora non fuisset quominus opus ante calendas Junias ita, uti stipulatione comprehensum est, perficeretur; an, cum jam opus effici non posset ante calendas Junias, stipulator diem in calendis Augusti protulisset; nam si tum diem stipulator protulit, cum jam opus ante calendas Junias effici non poterat, puto pœnam esse commissam; nec ad rem pertinere, quod aliquod tempus ante calendas Junias fuit, quo stipulator non desideravit id ante calendas Junias effici: id est, quod non est arbitratus, ut fieret, quod fieri non poterat: aut si hoc falsum est etiam si stipulatus pridie calendas Junias mortuus esset, pœna commissa 323 non esset; quoniam mortuus arbitrari non potuisset, & aliquod tempus post mortem ejus operi perficiendo superfuisset: & propemodum, etiam si ante calendas Junias futurum esse cœpit: opus ante eam diem effici non posse, pœna commissa est. §. 1. Cum venderet aliquis, promisit emtori fidejussores præstari, & rem venditam liberari; quæ ut liberetur, nunc desiderat emtor: in mora est is, qui ea stipulatione id futurum promisit. Quæro quid juris sit? Proculus respondit: Tanti litem æstimari oportet, quanti actoris interest. 324.

De mora.

114. ULPIANVS (lib. 17. ad Sabinum.)

Si fundum certo die præstari stipuler, & per promissorem steterit, quominus ea die præstetur: consecuturum me, quanti mea interest 325, moram facti non esse.

De die, vel loco omisso. 1. De conditione negativa.

115. PAPIANVS (lib. 2. Quæstionum.)

Ita stipulatus sum, te fisti (in) certo loco: si non steteris, quinquaginta aureos dari spondes? si dies in stipulatione per errorem ommissus fuerit, cum id ageretur, ut certo die fisteres: imperfecta erit stipulatio: non secus ac si, quod pondere 326, numero, mensura continetur, sine adjectione ponderis, numeri, mensuræ stipulatus essem: vel insulam ædificari, non demonstrato loco 327: vel fundum dari, non 328 adjecto nomine. Quod si ab initio id agebatur, ut quocumque die fisteres, & si non stetisses, pecuniam dares: quasi quælibet stipulatio sub conditione concepta, vires habebit: nec ante committetur, quam fuerit declaratum, reum promittendi fisti non posse. §. 1. Sed & si ita stipulatus fuero, si in Capitolium 329 non ascenderit, vel Alexandriam non ieris, centum dari spondes? non statim committetur stipulatio, quamvis Capitolium ascendere, vel Alexandriam pervenire potueris: sed cum certum esse cœperit, te Capitolium ascendere, vel Alexandriam ire non posse. §. 2. Item si quis ita stipuletur: Si Pamphilum non dederis, centum dari spondes? Pegasus respondit, non ante committi stipulationem, quam desisset posse Pamphilum dari. Sabinus autem existimabat, ex sententia contrahentium, postquam homo potuit dari, confestim agendum: & tamdiu ex stipulatione non posse agi, quamdiu per 330 promissorem non stetit, quominus hominem daret: idque defendebat exemplo penus 331 legata. (Mucius) etenim heredem, si dare potuisset penum, nec dedisset, confestim in pecuniam legatam teneri scripsit: idque utilitatis causa receptum est ob defuncti voluntatem, & ipsius rei naturam. † Itaque potest Sabini sententia recipi, si stipulatio non a conditione cœpit: veluti, Si Pamphilum non dederis, tantum dare spondes? sed ita concepta sit (stipulatio), Pamphilum dare spondes? Si non dederis tantum dari spondes? quod sine dubio verum erit, cum id actum probatur, ut si homo datus non fuerit, & homo, & pecunia debeatur. † Sed & si ita cautum sit, ut sola pecunia non soluto homine debeatur: idem defendendum erit, quoniam fuisse voluntas probatur, ut homo solvatur, aut pecunia petatur.

(323. l. 15. infr. de novat. l. 6. in pr. sup. de condit. & demonstr. (324. l. 135. §. 3. in fin. infr. h. t. (325. d. l. 135. §. 3. (326. l. 94. sup. h. t. (327. l. 95. sup. eod. l. 2. §. 5. sup. de eo, quod certo loco. (328. l. 106. sup. h. t. (329. §. 4. Inst. eod. (330. l. 72. in fin. sup. eod. (331. l. 1. sup. de penu legat. l. 1. §. 8. in fin. sup. ad leg. Falcid.

De fidejussione quanto minus a reo consequi poterit.

116. IDEM (lib. 4. Quæstionum.)

Decem stipulatus a Titio, postea quanto minus 332 ab eo consequi posses, si a Mævio stipularis: sine dubio Mævius universi periculum potest subire: sed & si decem petieris a Titio, Mævius non erit solutus, nisi 333 iudicatum Titius fecerit. Paulus notat: Non enim sunt duo rei Mævius, & Titius ejusdem obligationis: sed Mævius sub conditione debet, si a Titio exigi non poterit; igitur nec Titio convento Mævius liberatur, qui 334 an debitor sit, incertum est: & solvete Titio non liberatur Mævius, qui nec tenebatur, cum conditio stipulationis deficeret: nec Mævius pendente stipulationis conditione recte potest conveniri; a Mævio enim ante Titium excussum non recte petetur.

De electione, & divisione stipulationis.

117. IDEM (lib. 12. Quæstionum.)

Si centum homines, quos ego heresve meus elegisset, stipulatus, ante quam eligerem, duos heredes reliquero: numero 335 dividitur stipulatio: diversum erit, si jam electis hominibus successerint.

De eo, qui bona fide servit. 1. De verbo hodie dari.

2. De alternatione.

118. IDEM (lib. 27. Quæstionum.)

Liber homo, qui bona 336 fide servit mihi, quod stipulanti mihi promittit, prope est, ut omnimodo sit utile, quamvis ex re mea promittat; nam quid aliud dici potest, quominus liber homo teneatur? nec tamen ideo, si stipulanti eidem ex eadem causa spondeam, tenebor: quemadmodum etenim habebit ejus actionem adversus me, quod ab alio stipulatus quæreret mihi? hoc itaque latere fructuario servo, vel alieno, qui bona fide servit, comparabitur: servus autem fructuario si promittat ex re ipsius; vel alienus, qui bona fide servit, emtori: nulla de peculio dabitur in dominum actio: nam in his causis domini esse intelliguntur. §. 1. *Decem hodie dari spondes?* Dixi, posse vel eo 337 die pecuniam peti: nec videri *præmaturus* agi, non finito stipulationis die: quod in aliis temporibus juris est: nam *peti non debet, quod intra tempus comprehensum solvi potest*: in proposito enim diem non differendæ actionis insertum videri, sed quo præsens ostendatur esse responsum. §. 2. *Decem mihi, aut Titio, utrum ego velim, dare spondes?* Ex eo, quod mihi dandum est, certi stipulatio est: ex eo, quod illi solvendum, incerti: finge, mea interesse, Titio potius, quam mihi solvi: quoniam pœnam promiseram, si Titio solutum non fuisset.

De doli clausula.

119. IDEM (lib. 36. Quæstionum.)

Doli clausula, quæ stipulationibus subjicitur, non pertinet ad eas partes stipulationis, de 338 quibus nominatim cavetur.

De tacita conditione ad præsens tempus relata.

120. IDEM (lib. 37. Quæstionum.)

Si ita stipulatus fuero, hanc summam centum aureorum dari spondes? et si maxime ita exaudiatur ille sermo, si modo centum aureorum est, non facit conditionem hæc adjectio: quoniam, si centum non sint, stipulatio nulla 339 est: nec placuit instar habere conditionis sermonem, qui non 340 ad futurum, sed ad præsens tempus refertur, et si contraheentes rei veritatem ignorant.

De doli clausula. 1. De conditione, si concubinæ consuetudo repetatur. 2. De verbo, cum morieris. 3. De clausula,

& De hereditibus.

121. IDEM (lib. 11. Responsorum.)

Ex ea parte cautionis, *Dolumque malum huic rei, promissionique abesse, abfuturumque esse, stipulatus est ille, spondit ille*, incerti agitur, stipulationis utiliter interponendæ gratia. §. 1. Mulier ab eo, in cujus matrimonium conveniebat, stipulata fuerat ducenta, si concubinæ tempore matrimonii consuetudinem repetisset: nihil causæ esse (respondi), cur (ex stipulatu), quæ ex bonis moribus concepta fuerat, mulier impleta conditione, pecuniam adsequi non possit. §. 2. In insulam deportato reo promittendi, stipulatio ita concepta cum *morieris dari?* non nisi moriente 341 eo com-

mittitur. §. 3. Ex facto rei promittendi doli stipulatio heredem 342 ejus tenet, sicut ex ceteris aliis contractibus: veluti mandati, depositi.

De obligatione pecuniæ debitæ.

122. SCÆVOLA (lib. 28. Digestorum.)

Qui Romæ mutuam pecuniam acceperat solvendam in longinqua provincia per menses tres, eamque ibi dari stipulanti spondidit, post paucos dies Romæ testato creditori dixit, *paratum se esse, Romæ eam numerare, detracta ea summa, quam creditori suo usurarum nomine dederat*: Quæsitum est, cum in integrum summam, quæ stipulatione obligatus est, obtulerit, an eo loco, in quo solvenda promissa est, sua die integra peti posset? Respondit, posse stipulatorem sua die ibi 343, ubi solvendam stipulatus est, petere. §. 1. Callimachus mutuam pecuniam nauticam accepit a Stichio servo Seji in provincia Suria, civitate Beruto usque Brentesium, idque creditum esse in omnes navigii dies ducentos sub pignoribus, & hypothecis mercibus a Beruto comparatis, & Brentesium perferendis, & quas Brentesio emurus esset, & per navem Beruto in- vecturus: convenitque inter eos, uti, cum Callimachus Brentesium pervenisset, inde intra Idus Septembres, quæ tunc proxima futura essent, aliis mercibus emtis, & in navem missis, ipse in Suriam per navigium proficiscatur; aut, si intra diem superscriptam non reparasset merces, nec enavigasset de ea civitate, redderet universam continuo pecuniam, quasi perfectio navigio: & præstaret sumtus omnes profectibus eam pecuniam, ut in urbem Romam eam deportarent: eaque sic recte dari fieri fideroganti Stichio servo Lucii Titii promisit Callimachus: & cum ante Idus superscriptas secundum conventionem mercibus in navem impositis, cum Herote conservo Stichi, quasi in provinciam Sariam perventurus enavigavit: Quæsitum est nave submersa, cum secundum cautionem Callimachus merces (debito) perferendas in navem misisset eo tempore, quo jam pecuniam Brentesio reddere Romæ perferendam deberet; an nihil profit Herotis consensus, qui cum eo missus erat, cuique nihil amplius de pecunia superscripta post diem conventionis permissam, vel mandatum erat, quam ut eam receptam Romam perferret: & nihilominus actione ex stipulatu Callimachus de pecunia domino Stichi teneatur? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, teneri. † Item quæro, si Callimacho post diem superscriptam navigante, Heros superscriptus servus consenserit: an actionem domino suo semel adquisitam adimere potuerit? Respondit, non potuisse, sed fore exceptioni locum, si servo arbitrium datum esset, eam pecuniam quocumque tempore in quemvis locum reddi. §. 2. Flavius Hermes hominem Stichum manumissionis causa donavit, & ita de eo stipulatus est: *Si hominem Stichum, de quo agitur, quem hac die tibi donationis causa, manumissionisque dedi, a te, heredeque tuo manumissus, vindictaque liberatus non erit: quod dolo malo meo non fiat, pœnæ nomine quinquaginta dari stipulatus est Flavius Hermes, spondit Claudius*: quæro, an Flavius Hermes Claudium de libertate Stichi convenire potest? Respondit nihil proponi, cur non potest. † Item quæro: an, si Flavii Hermetis heres a Claudii herede pœnam superscriptam petere voluerit, Claudii heres libertatem Sticho præstare possit, ut pœna liberetur? Respondit posse. † Item quæro: si Flavii Hermetis heres cum Claudii herede ex causa superscripta nolit agere, an nihilominus Sticho libertas ex conventionem, quæ fuit inter Hermetem, & Claudium, ut stipulatione superscripta ostenditur, ab herede Claudii præstari debeat? Respondit debere. §. 3. Coheredes, cum prædia hereditaria diviserant, unum prædium commune reliquerunt sub hoc pacto: *ut si quis eorum partem suam alienare voluisset, eam vel 344 coheredi suo, vel eius successori venderet centum viginti quinque*: quod si quis aliter fecisset, pœnam centum invicem stipulati sunt: Quæro, cum coheres mulier coheredis liberorum tutores sæpius testato 345 convenerit, & desideraverit, ut secundum conventionem aut emerent, aut venderent; hique nihil tale fecerint: an, si mulier extero vendiderit, pœna ab ea centum exigi possit? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, obstaturam doli mali exceptionem. §. 4. Agerius filiusfamilias servo Publici Mævii stipulanti spondidit, *se daturum, quidquid patrem suum Publico Mævio debere constitisset*: Quæsitum est, patre defuncto, antequam constitisset, quid, quantumque deberet, an, si adversus heredem ejus actum fuisset, aliumve successorem, & de debito constitisset, Agerius teneatur? Respondit, si conditio non existisset, stipulationem non commissam. §. 5. Sed

(342. l. 49. supr. de oblig. & act. (343. l. 9. supr. de eo, quod certo l. 16. §. 1. infr. de fideiuss. (344. l. 75. supr. de contrah. emt. l. 21. §. 5. supr. de act. emt. (345. v. l. 38. in pr. supr. de minorib.

(332. l. ult. in pr. supr. de reb. cred. l. 21. infr. de solution. l. 150. infr. de verb. sign. (333. l. 71. in pr. infr. de fideiuss. (334. l. 60. in pr. supr. mandati. (335. l. 54. in pr. supr. h. t. l. 29. in fin. infr. de solution. (336. l. 54. §. 1. supr. de acquir. rer. domin. (337. Vide tamen l. 105. infr. de solution. §. 3. circa fin. Inst. de inutil. stipul. (338. l. 53. supr. h. t. (339. Immo vide l. 103. §. 10. supr. de legat. 1. (340. l. 100. supr. h. t. l. 37. l. 38. l. 39. supr. de reb. cred. l. 10. in fin. supr. de condit. inst. (341. arg. l. 77. §. 4. supr. de leg. 2. l. 59. §. 1. supr. de condit. & demonstr. l. 48. §. 1. infr. de jure fisci. immo vide l. 13. §. 1. supr. de donat. inter vir. & uxor. l. 29. §. 5. in fin. supr. de liber. & posthum. l. 1. §. 8. in fin. supr. de bon. poss. contra tab.

heres unius tutoris cum herede pupillæ transactione pacto solo facta majorem partem solvit, residuam cavit: sed illico negavit heres, se transactionem servare: & apud judicem tutelæ egit, & victus provocavit ad competentem judicem, & ab eo quoque ad Principem idem provocavit: & injusta hæc quoque provocatio ejus pronunciata est: quæsitum est, cum per heredem pupillæ mora intercesserit, quo minus pecunia in stipulationem deducta ab herede tutoris solveretur, nec unquam petierit: an ei hodie debeantur usuræ ab herede tutoris? Respondit, si Seja non cessasset ex stipulatione pecuniam offerre, jure 346 usuras non deberi. §. 6. Duo fratres hereditatem inter se diviserunt, & caverunt sibi, nihil se contra eam divisionem facturos: & si contra quis fecisset, pœnam alter alteri promisit: post mortem alterius, qui supervixit, petit ab heredibus ejus hereditatem, quasi ex causa fideicommissi sibi a Patre relicti debitam, & adversus eum pronunciatum est, quasi de hoc quoque transactum fuisset: Quæsitum est, an pœna commissa esset; Respondit, pœnam secundum ea, quæ proponuntur, commissam.

(TOY TOY) DE VERBORUM OBLIGATIONIBUS.)

De turpi stipulatione.

123. PAPINIANUS (lib. 1. Definitionum.)

Si 347 flagitii faciendi vel facti causa concepra sit stipulatio, ab initio non valet.

De die.

124. IDEM (lib. 2. Definitionum.)

Insulam intra biennium illo loco 348 edificari spondes? ante 349 finem biennii stipulatio non committitur, quamvis reus promittendi non edificaverit, & tantum residui temporis sit, quo edificium extrui non possit: neque enim stipulationis status, cujus dies certus in exordio fuit, ex post facto mutatur. † Idque & in stipulatione judicio sistendi causa facta placuit: scilicet ut ante diem stipulatio non committatur, si certum esse cœperit, parere stipulationi residuo tempore non posse.

De eo, quod dari oportet, oportebitve.

125. PAULUS (lib. 2. Quæstionum.)

Cum 350 stipulamur, Quidquid te dare facere oportet: nihil aliud in stipulatione deducitur, quam quod præsentis die debetur: hoc enim solum hæc stipulatio demonstrat.

De ratione temporis ante conditionem existentem præteritihabenda.

1. De proprietate & usufructu. 2. De libertis, qui sortem patrono suo reddi, usuras impersonaliter reddi stipulatus est. 3. De promissione impossibili.

126. IDEM (lib. 3. Quæstionum.)

Si ita 351 stipulatus fuero, Si Titius consul factus fuerit, tunc ex hac die in annos singulos dona dare spondes? post triennium conditione existente, triginta peti potuerunt. §. 1. Titius a Mævio fundum detracto usufructu stipulatus est, & ab eodem ejusdem fundi usumfructum: unæ sunt stipulationes, & minus est in eo usufructu, quem per se quis promisit, quam in eo, qui proprietatem committatur: denique si ille usumfructum dederit, eumque stipulator non utendo amiserit: tradendo postea fundum detracto usufructu liberabitur. Non idem contingit ei, qui fundum pleno jure promisit, & usumfructum dedit, deinde amisso eo proprietatem sine usufructu tradidit: ille liberatus est dando usumfructum: hic nulla parte obligationis exoneratur, nisi pleno jure fundum effecerit stipulatoris. §. 2. Chrisogonus Flavii Candidi servus actor scripsit coram subscribente, & assignante domino meo, accepisse eum a Julio Zosæ, rem agente Julii Quintiliani absentis mutua denaria mille, quæ dari Quintiliano, hereditate ejus, ad quem ea res pertinebit, calendis Novembribus, quæ proximæ sunt futura, stipulatus est Zosæ libertus, & rem agens Quintiliani, spondit Candidus dominus meus: sub die superscripta si satis eo nomine factum non erit, tunc, quo post solveretur, usurarum nomine denarios octo præstari stipulatus est Julius Zosæ, spondit Flavius Candidus dominus meus: subscripsit & dominus. Respondi: Per 352 liberam personam; quæ neque juri nostro subiecta est, neque bona fide nobis servit: obligationem nullam acquirere possumus. Plane 353 si liber homo nostro nomine pecuniam daret, vel suam, vel nostram, ut nobis solveretur, obligatio nobis pecuniæ creditæ acquireretur: sed quod libertus patrono dari stipulatus est, inutile est: ut nec ad solutionem proficiat adjectio absentis, cui principaliter obligatio quærebatur. † Su-

perest quæramus, an ex numeratione ipse, qui contraxit, pecuniam creditam petere possit? nam quoties pecuniam mutuam dantes, eandem stipulamur, non duæ obligationes nascuntur, sed una 354 verborum. Plane si præcedat numeratio, sequatur stipulatio: non est dicendum, recessum a naturali obligatione. Sequens stipulatio, in qua sine adjectione nominis usuras stipulatus est, non eodem vitio laborat: neque enim maligne accipiendum est, eidem stipulatum usuras, cui & sortem, videri. Ideoque in liberti persona valet stipulatio usurarum, & cogitur, eam patrono cedere: plerumque enim in stipulationibus verba, ex quibus obligatio oritur, inspicienda sunt, raro inesse tempus, vel conditionem, ex eo, quod agi apparebit, intelligendum est, nunquam personam, nisi expressa sit. §. 3. si ita stipulatus fuero, te fisci, & nisi steteris 355, aliquid dari, quod promittendi impossibile est: detracta secunda stipulatione, prior manet utilis; & perinde erit, ac si te fisci stipulatus essem.

De pupillo, & ejus fidejussore.

127. SCÆVOLA (lib. 5. Quæstionum.)

Si pupillus 356 sine tutoris auctoritate Stichum promittat, & fidejussorem dedit, servus autem post moram a pupillo factam decedat: nec fidejussor erit propter pupillimoram obligatus: * nulla enim intelligitur mora ibi fieri, ubi 357 nulla petitio est: esse autem fidejussorem obligatum ad hoc, ut vivo homine conveniatur, vel ex mora sua 358 postea.

De duobus reis stipulandi. De alternatione.

128. PAULUS (lib. 10. Quæstionum.)

Si duo rei stipulandi ita existissent, ut alter utiliter, alter inutiliter stipularetur, ei, qui non habet promissorem obligatum, non recte solvitur; quia non alterius nomine ei solvitur, sed suæ obligationis, quæ nulla est. † Eadem ratione qui Stichum, aut Pamphilum stipulatur, si 359 in unum constiterit obligatio, quia alter stipulatoris erat, etiam si desierit ejus esse, non recte solvitur: quia utraque res ad obligationem ponitur, non ad solutionem.

De conditione conjunctiva, vel disjunctiva.

129. SCÆVOLA (lib. 12. Quæstionum.)

Si quis ita stipulatus fuerit, decem aureos das, si navis venit, & Titius Consul factus est? non alias dabitur, quam si utrumque 360 factum sit. † Idem in contrarium, dare spondes, si nec navis venit, nec Titius Consul factus sit; EXIGENDUM ERIT: ut neutrum factum sit. † Huic similis scriptura est, Si neque navis venit, neque Titius Consul factus est? At si sic 361, dabis, si navis venit, aut Titius Consul factus sit? sufficit, unum factum. † Et contra dabis, si navis non venit, aut Titius Consul factus non est? sufficit unum non factum.

Si pater filio stipuletur, vel contra.

130. PAULUS (lib. 15. Quæstionum.)

Quod dicitur, patrem 362 filio utiliter stipulari, quasi sibi illi stipularetur: hoc in his verum est, quæ juris sunt, quæque acquiri patri possunt: alioquin si factum conferatur in personam filii, inutilis erit stipulatio; veluti ut tenere ei, vel ire agere liceat. † Contra autem filius (etiam,) ut ire patri liceat, stipulando, acquireret ei: immo & quod in suam personam conferre non potest, hoc patri acquirat.

De stipulatione neque per te, neque per heredem fieri.

1. De adjecto solutioni.

131. SCÆVOLA (lib. 13. Quæstionum.)

Julianus scripsit: si, neque per te 363, neque per heredem tuum Titium feret, quo minus mihi ire liceat, stipuler: non solum Titium teneri, si prohibeat, sed etiam coheredes ejus. §. 1. Qui fundum sibi 364, aut Titio dari stipulatur, quamvis fundus Titio traditus sit, nihilominus 365 petere fundum potest, ut sibi de evitione promittatur: nam interest ejus, quia mandati actione fundum recepturus sit a Titio, sed si donationis causa Titium interposuit: dicitur, traditione protinus reum liberari.

132. PAULUS (lib. 15. Quæstionum.)

Quidam cum filium alienum susciperet, tradenti promiserat certam pecuniam quantitatem, si eum aliter, quam ut filium observasset: quæro, si postmodum domo eum propulerit, vel moriens nihil ei testamento reliquerit, an stipulatio committatur: & quid

(346. vide tamen l. 6. l. 19. C. de usur. (347. l. 26. l. 27. in pr. sup. h. i. (348. l. 115. in pr. sup. eod. (349. l. 3. in pr. l. 72. §. 1. sup. eod. (350. l. 76. §. 1. sup. eod. (351. l. 64. sup. eod. (352. l. 38. §. 17. sup. eod. (353. l. 9. §. 8. sup. de reb. cred.

(354. l. 6. in fin. l. 7. infr. de no. at. (355. l. 97. in pr. sup. h. i. (356. l. 24. sup. eod. (357. l. 40. circa fin. sup. de reb. cred. l. 21. in fin. sup. h. i. (358. l. 88. in fin. sup. eod. (359. l. 16. in pr. l. 31. sup. eod. (360. l. 5. sup. de condit. inst. l. 13. §. 2. sup. de reb. dub. (361. l. 78. in fin. sup. de condit. & demonstr. (362. l. 30. sup. h. i. (363. l. 4. §. 1. sup. eod. (364. l. 33. in pr. infr. de solution. (365. Adde l. 27. infr. d. i.

interfit, utrum filius, an alumnus, vel cognatus agentis fuerit. Præterea quæro, si filium suum quis legitime in adoptionem dederit, & ita, ut supra scriptum est, stipulatio intercesserit, eumque pater adoptivus exheredaverit, vel emancipaverit: an stipulatio committatur? Respondi: stipulatio utilis est in utroque casu: igitur si contra conventionem factum sit, committetur stipulatio. † Sed videamus primum in eo, qui legitime adoptavit, an possit committi, si eum exheredaverit, vel emancipaverit? hæc enim pater circa filium vult facere: igitur non aliter eum, quam ut filium observavit. Ergo exheredatus de inofficioso agat. Quid ergo dicemus, si & meruit exheredari? Emancipatus plane & hoc remedio carebit. Quare sic debuit interponi stipulatio, ut si eum emancipasset, vel exheredasset, certum quid promitteret. Quo tamen casu commissa stipulatione, potest quæri, an exheredato permitendum esset dicere de inofficioso; maxime si patri naturali heres exstitisset. an victo deneganda est ex stipulatu actio? Sed si ei, qui stipulatus est, non debuit denegari: victo filio nec ipsi deneganda erit debita pecunia exsecutio. † In eo autem, qui non adoptavit, quem intellectum habeat hæc conceptio: *Si eum aliter, quam ut filium observasset, non prospicio*; an & hic exigimus exheredationem vel emancipationem, res in extraneo 366 ineptas? Sed si is, qui legitime adoptavit, nihil facit contra verba stipulationis, cum utitur patrio jure, in eo, qui hæc non fecit, dicit supervacuo: dicit tamen poterit, commissam esse stipulationem. §. 1. Filiusfamilias ita stipulatus est, *quantam 367 pecuniam Titio credidero, fide tua esse jubes?* & emancipatus credidit: patri non debet fidejussor, quia nec reus ei tenetur.

De stipulatione neque per te, neque per heredem tuum fieri.

133. SCÆVOLA (lib. 13. Quæstionum.)

Si sic stipulatus sum, *neque per te, neque per heredem tuum vim fieri spondes?* & egi, quod mihi vim feceris: Recte remanere 368 factum heredis in stipulatione: nam & ex ipsius posteriore vi potest committi stipulatio: non enim ad unam vim pertinet. Nam sicut & ipsius, & heredis caput, ita ipsius vis vel sapius facta complectitur, ut condemnetur, quanti interest, aut si sic volumus factam esse stipulationem: *Neque per te, neque per heredem tuum fieri* ut ad unam vim primam teneat; si vim fecerit, amplius exheredis committi non poterit: ergo si (actum) sit quasi ex ipsius vi, tota consumpta sit; quod non est verum.

De libertate matrimonii. 1. De tacita repetitione eorum de quibus in præfatione convenit. 2. De eo, qui literis cavet se præstaturum. De una stipulatione pluribus pactis subjecta.

134. PAULUS (lib. 15. Responsorum.)

Titia, quæ ex alio filium habebat, in matrimonium coit Gajo Sejo habenti filiam; & tempore matrimonii consenserunt, *ut filia Gaji Seji filio Titia desponderetur*; & interpositum est instrumentum, & adjecta poena, *si quis eorum nuptiis impedimento fuisset*: postea Gajus Sejus constante matrimonio diem suum obiit, & filia ejus noluit nubere. Quæro, an Gaji Seji heredes teneantur ex stipulatione? Respondit, ex stipulatione, quæ proponeretur, cum non secundum bonos mores interposita sit, agenti exceptionem doli mali obstat: quia inhonestum 369 vitium est, vinculo 370 poenæ matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta. §. 1. Idem respondit, *plerumque ea, quæ præfationibus 371, convenisse concipiuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur*: sic 372 tamen, ut non ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio. §. 2. Idem respondit: cum Septicius literis suis præstaturum se caverit pecuniam, & usuras ejus semisses, quæ apud Sempronium deposita sunt: si inter præsentem actum est, intelligendum etiam a parte Lucii Titii præcessisse 373 verba stipulationis. §. 3. Idem respondit: quotiens, pluribus 374 specialiter pactis, stipulatio una omnibus subjicitur, quamvis una interrogatio, & responsum unum subjiciatur; tamen proinde 375 haberi, ac si singulæ species in stipulationem deductæ fuissent.

(366. l. 8. §. 8. sup. de bon. poss. contra tab. (367. l. 47. in fin. infr. de fidejuss. (368. Adde l. 2. sup. de except. rei judic. (369. Vide tamen Nov. Leon. 18. (370. l. 19. sup. h. t. l. 71. §. 1. sup. de condit. & demonstr. l. 14. C. de nupt. (371. §. ult. infr. hic. l. 4. in fin. sup. de pactis. l. 20. sup. de ædil. edicto. (372. l. 126. §. 2. sup. h. t. l. 113. §. 4. sup. de legat. 1. (373. §. 17. Inst. de inuic. stipul. §. ult. Inst. de fidejuss. (374. l. 140. in pr. infr. h. t. (375. §. 1. sup. hic. l. 29. in pr. sup. eod.

De usuris. 1. De purgatione mora. 3. De servo ea lege dato ne quibusdam personis serviret. 4. De doli clausula.

135. SCÆVOLA (lib. 5. Responsorum)

(Si) ita quis promiserit, *Decem tibi dabo, qua die petieris, & eorum usuras in dies triginta*: quæro, usura, utrum ex die stipulationis, an ex die, qua petita fors fuerit, debeantur? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, ex die stipulationis deberi: nisi aliud actum manifeste probaretur. §. 1. Item quæsitum est, quando pecuniam reddere debebo, cum primum petierit? Respondi, verba, quæ proponerentur, ex die, quo stipulatio facta esset, initium capere. §. 2. Seja cavit Lucio Titio, *quod mandante eo hortos emisset, cum pretium omne cum usuris ab eo recepisset, se in eum proprietatem hortorum translaturam*; deinde in continenti inter utrumque convenit: *ut intra calendas Apriles primas universam summam mandator numeraret, & hortos acciperet*. Quæritur, cum ante calendas Apriles non omne pretium cum usuris a Lucio Titio Seja solutum sit, interposito tamen modico tempore reliquum pretium cum usuris Seja Titius solvere paratus fuerit, neque Seja accipere voluit, & usque in hodiernum per Titium non stet, quominus reliquum solveret: an (si) nihilominus Lucius Titius Seja universam pecuniam solvere paratus sit, ex stipulatu agere possit? Respondit posse, si non multo post obtulisset, nec mulieris quicquam propter eam moram interesset: quod omne ad judicis cognitionem remittendum est. §. 3. Ea Lege donatum sibi esse a Seja servum, & traditum, *ut ne ad fratrem ejus, aut filium, aut uxorem, aut sororum perveniret*, scripsit; & hæc ita stipulante Seja, spondit Titius, qui post biennium heredes reliquit Sejam, & fratrem; cui ne serviret, expressum erat. Quæritur, an Seja cum fratre, & coherede ex stipulatu agere possit? Respondit: posse in id 376, quod ejus interest. §. 4. Filia, quæ de inofficioso agere instituit, & transegit, postea cum heredibus stipulatione interposita, & subiecta doli clausula, apud Præfectum de falso testamento egit, nec probavit. Quæro, an ex doli clausula possit conveniri? Respondi, nihil ad eam stipulationem id, quod postea actum proponeretur, pertinere.

De variatione in nomine rei. 1. De servitutibus.

136. PAULUS (lib. 5. Sententiarum.)

Si sub 377 una significatione diversis nominibus ea res, quæ in stipulatum deducitur, appellatur: non infirmat obligationem, si alter altero verbo utatur. §. 1. Si qui *viam 378 ad fundum suum dari* stipulatus fuerit, postea fundum, partemve ejus ante constitutam servitutem alienaverit: evanescit stipulatio.

De continuitate, & interruptione. 1. De dissensu. 2. De eo quod certo loco dari debet. 3. De insula facienda. 4. De difficultate præstationis. 5. De eo, quod est impossibile promittenti. 6. De eo quod natura, vel jure impossibile est. 7. De stipulatione pœnali.

137. VENULEJUS (lib. 1. Stipulationum.)

Continuus 379 actus stipulantis, & promittentis esse debet: ut tamen aliquod momentum naturæ intervenire possit, & cominus responderi stipulanti oportet: ceterum si post interrogationem aliud acceperit, nihil proderit, quamvis eadem die spondisset. §. 1. Si hominem stipulatus sum, & ego de alio 380 sensero, tu de alio: nihil acti erit, nam stipulatio ex utriusque consensu perficitur. §. 2. Cum ita stipulatus sum, *Ephesi dari*? inest 381 tempus: quod autem accipi debeat, quæritur? & magis est, ut totam eam rem ad judicem, id est, ad virum bonum remittamus, qui æstimet, quanto tempore diligens paterfamilias conficere possit, quod facturum se promiserit, ut, qui Ephesi daturum se spondiderit, neque diplomate, diebus ac noctibus, & omni tempestate contenta iter continuari cogatur; neque tam delicate progredi debeat, ut reprehensione dignus appareat: sed habita ratione temporis, ætatis, sexus, valetudinis; cum id agat, ut mature perveniat, id est, eodem tempore, quo plerique ejusdem conditionis homines solent pervenire, eoque transacto, quamvis Romæ remanserit 382, nec possit Ephesi pecuniam dare, nihilominus ei recte condicetur: vel quia per ipsum steterit, quo minus Ephesi daret; vel quoniam per alium Ephesi possit dari; vel quia ubique 383 potest solvere: nam

(376. l. 68. l. 72. in pr. l. 81. l. 112. §. 1. l. 113. in fin. sup. h. t. l. ult. sup. si quis in jus vocat. l. 13. in fin. sup. de re judicat. (377. l. 65. §. 1. sup. h. t. (378. l. 140. in fin. infr. eod. l. 11. sup. de servit. (379. l. 12. in pr. infr. de duob. reis. (380. l. 22. l. 83. §. 1. sup. h. t. (381. l. 1. §. 6. sup. de eo quod certo loco. (382. l. 122. in pr. sup. h. t. (383. Immo vide l. 9. sup. de eo, quod certo loco. l. 16. §. 1. infr. de fidejuss.

Et quod in diem debetur, ante 384 solvi potest, licet peti non potest: quod si diplomate usus, aut felici navigatione, maturius, quam quisque, pervenerit Ephesum: confestim obligatus est, quia in eo, quod tempore atque facto finitum est, nullus est conjecturae locus. §. 3. Item, qui *insulam fieri* spondit, non utique conquisitis undique fabris, & plurimis operis adhibitis, festinare debet; nec rursus utroque, aut altero contentus esse: sed modus 385 adhibendus est secundum rationem diligentis aedificatoris, & temporum, locorumque. Item, si non inchoetur opus: id tantum aestimetur, quod in illo intervallo effici potuit: transactoque 386 tempore, quo insulam consummare oportuerit, si postea aedificetur, liberetur reus: sicut liberatur, qui se daturum spondit, si quandoque tradit. §. 4. Illud inspicendum est, an, qui centum dari promittit, confestim teneatur; an vero cesset obligatio, donec pecuniam conferre possit? quid ergo, si neque domi habet, neque inveniat creditorem? Sed haec recedunt ab impedimento naturali, & respiciunt ad facultatem dandi. Est autem *facultas*, personae commodum, incommodumque, non rerum, quae promittuntur; & alioquin, si quis Stichum dari sponderit, quaeremus, ubi sit Stichus: aut si non multum referre videatur, Ephesi daturum se, an quod Ephesi sit, cum ipse Romae sit, dare spondeat: nam hoc quoque ad facultatem dandi pertinet: quia in pecunia, & in Sticho illud commune est, quod promissor in praesentia dare non potest. Et generaliter causa 387 difficultatis ad incommodum promissoris, non ad impedimentum stipulatoris pertinet: ne incipiat dici, cum quoque dare non posse, qui alienum servam, quem dominus non vendat, dare promiserit. §. 5. Si ab eo stipulatus sum, qui efficere non potest, cum alii possibile sit: jure factam obligationem, Sabinus scribit. §. 6. Cum quis sub hac conditione stipulatus sit, *si rem sacram, aut religiosam Titius vendiderit, vel forum, aut basilicam*, & hujusmodi res, quae publicis usibus in perpetuum relictae sunt, ubi omnino conditio jure impleri non potest, vel id facere ei non liceat: nullius momenti fore stipulationem, proinde ac si ea conditio, quae natura impossibilis est, inserta esset: nec ad rem pertinet, quod jus mutari potest, & id, quod nunc impossibile est, postea possibile fieri: non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum praesentis aestimari debet stipulatio. §. 7. Si, *ut aliquid fiat*, stipulemur, & usitatus, & elegantius esse, Labeo ait, sic 388 subjici poenam, *Si ita factum non erit*; at cum quid ne fiat, stipulemur: tunc hoc modo, *Si adversus ea factum erit*, & cum alia fieri, alia non fieri, conjuncte stipulemur: sic comprehendendum, *Si non feceris. Si quid adversus ea feceris*. §. 8. Praeterea sciendum est, quod dari stipulemur, non posse nos uni 389 ex heredibus acquiri: sed necesse esse omnibus acquiri, at cum quid fieri stipulemur, etiam unius personam recte comprehendendi.

De eo, quod certis nundinarum diebus dari debet.

1. *De alternatione*

138. IDEM (lib. 4. Stipulationum.)

Eum, qui *certarum nundinarum diebus dari* stipuletur, primo die petere posse, Sabinus ait. Proculus autem, & ceteri diversae scholae auctores, quamdiu 390 vel exiguum tempus ex nundinarum spatio superesset, peti posse existimant: sed ego cum Proculo sentio. §. 1. Cum pure stipulatus sum, *illud, aut illud dari*, licebit 391 tibi, quotiens voles, mutare voluntatem in eo, quod praestaturus sis: quia diversa causa est voluntatis expressae, & ejus, quae ineest.

De dupla stipulatione.

139. IDEM (lib. 6. Stipulationum.)

Cum ex causa 392 duplae stipulationis aliquid intendimus, venditoris heredes in solidam omnes conveniendi sunt, omnesque debent subsistere: & quolibet eorum defugiente, ceteris subsistere nihil prodest; quia in solidum defendenda est venditio, cujus 393 indivisa natura est, sed cum uno defugiente omnes defugisse videantur, ideoque omnes teneantur: unicuique pro parte hereditaria praestatio incumbit.

De numero stipulationum. 2. Si stipulatio ad eum casum pervenerit, a quo incipere non potest.

140. PAULUS (lib. 3. ad Neratium.)

Pluribus 394 rebus praepositis, ita stipulatio facta est, *ea omnia, quae superscripta sunt, dari*: propius est, ut tot 395 stipulationes, quot res sint. §. 1. De hac stipulatione, *annua, bima, trima die id argentum quaque die dari*: apud Veteres varium fuit. Paulus: sed verius, & hic tres esse trium summarum stipulationes. §. 2. Et si placeat extinguere 396 obligationem, si in eum casum inciderit, a quo incipere non potest: non tamen hoc in omnibus verum est. Ecce stipulari *viam, iter, actum ad fundum communem* socius non potest: & tamen si is, qui stipulatus fuerat, duos heredes reliquerit, non extinguitur stipulatio, & per partem minorum servitus acquiri non 397 potest: acquisita tamen conservatur, & per partem domini: hoc evenit, si 398 pars praedii servientis, vel cui servitur, alterius domini esse coeperit.

De electione, 2. de impubere. 3. De adjecto in stipulatione, omisso in responso. 4. De loco, & die. 5. De adjecto.

141. GAJUS (lib. 2. de verborum obligationibus.)

Si servus, aut filiusfamilias ita stipulatus sit: *Illam rem, aut illam, utram ego velim*: non 399 pater, dominusve, sed filius, servusve destinare de alterutra debet. §. 1. Extranei quoque persona si comprehensa fuerit, veluti hoc modo, *Utram earum Titius elegerit*: non aliter stipulator alterutrius petendae facultatem habet, quam si Titius elegerit. §. 2. Pupillus, licet ex 400 quo fari coeperit, recte stipulari potest; tamen si in parentis potestate est, ne 401 auctore quidem patre obligatur: pubes vero, qui in potestate est, proinde, ac si paterfamilias, obligari solet. † Quod autem in pupillo dicimus, idem & in filiafamilias impubere dicendum est. §. 3. Si ita fuero stipulatus, *Mihi, aut Titio*: & tu mihi daturum te spondeas: secundum omnium opinionem ad interrogatam te respondere: quia constat mihi soli acquiri obligationem: Titio autem dumtaxat recte solvitur. §. 4. Si inter eos, qui Romae sunt, talis fiat stipulatio 402, *Hodie Carthagine dare spondes*: Quidam putant, non semper videri impossibilem causam stipulationis contineri: quia possit contingere, ut tam stipulator, quam promissor, ante aliquod tempus suo quisque dispensatori notum fecerit, in eum diem futuram stipulationem, ac demandasset promissor quidem suo dispensatori, ut daret; stipulator autem suo, ut acciperet, quod si ita factum fuerit, poterit valere stipulatio. §. 5. Cum *mih*, aut *Titio* stipulor, dicitur aliam quidem rem in personam meam, aliam in Titii designari non posse: veluti 403 mihi decem, aut Titio hominem: si vero Titio ea res soluta sit, quae in ejus persona designata fuerit: licet ipso jure non liberetur promissor, per exceptionem tamen defendi possit. §. 6. Tempora vero diversa designari posse, veluti, *mih* *Kalendis Januariis, aut Titio Kalendis Februariis*: Immo etiam ceteriorem 404 diem in Titii personam conferri posse; veluti, *Mih* *Kalendis Februariis, Titio Kalendis Januariis*: Quo casu talem esse stipulationem intelligimus, si *Titio Kalendis Januariis non dederis, mih* *Kalendis Februariis dare spondes*. §. 7. Sed rursus mihi quidem pure 405, aut Titio sub conditione stipulari possum. Contra vero, si mihi sub conditione, aut Titio pure inutilis erit tota stipulatio; nisi in meam personam conditio extiterit, scilicet (quia) nisi, quod ad me, vim acceperit obligatio, adjectio nihil potest valere. Hoc tamen ita demum tractari potest, si evidenter apparet, pure Titii personam adjecta: alioquin eum ita stipulor: *Si navis ex Africa venerit, mih*, aut *Titio dari spondes*: Titii quoque persona sub eadem conditione adjici videtur. §. 8. Ex hoc apparet, si diversa conditio in meam personam, diversa in Titii, posita sit, nec in meam personam extiterit conditio, totam stipulationem nullius momenti futuram: existente vero mea conditione, si quidem Titii quoque conditio extiterit, poterit vel Titio solvi; si vero in illius persona defecerit, quasi non adiectus habebitur. §. 9. Ex his omnibus apparet, licet alterius persona non recte adjiciatur, non ideo minus in nostra persona utiliter procedere stipulationem.

(384. l. 38. §. 16. sup. h. t. l. 1. §. 1. sup. de cond. & demonstr. l. 7. sup. de re judic. l. 50. sup. de oblig. & act. l. 70. inf. de solution. (385. l. 53. §. 1. sup. locati. (386. l. 91. §. 3. sup. h. t. (387. l. 2. §. 2. sup. eod. (388. l. 71. sup. eod. (389. l. 33. in fin. sup. de pactis. (390. l. 42. sup. h. t. (391. v. l. 106. in fin. sup. eod. (392. l. 85. §. 5. sup. eod. (393. v. l. 72. in pr. sup. eod.

(394. l. 134. in fin. sup. eod. (395. l. 29. in pr. sup. eod. (396. l. 98. in pr. sup. eod. §. 2. vers. item contra. Inst. de inutil. stipul. (397. l. 2. §. 2. sup. h. t. l. 17. sup. de servit. l. 6. §. 9. sup. famil. ercisc. (398. l. 136. in fin. sup. h. t. (399. l. 76. in pr. sup. eod. (400. l. 1 §. 13. sup. de oblig. & act. §. 10. Inst. de inutil. stipul. (401. d. §. 10. in fin. (402. §. 5. Inst. h. t. l. 2. §. 6. sup. de co, quod certo loco. (403. l. 44. §. 4. sup. de oblig. & act. l. 34. §. 2. l. 98. §. 5. §. 6. infr. de solution. (404. d. l. 98. §. 5. §. 6. (405. d. l. 98. §. 4.

TIT. II.

DE DUOBUS REIS CONSTITUENDIS. 1

Definitio.

1. MODESTINUS (lib. 2. Regularum.)

Qui stipulatur, reus stipulandi dicitur: qui promittit, reus promittendi habetur.

De constitutione, & dissolutione obligationis in solidum.

2. JAVOLENUS (lib. 3. ex Plautio.)

Cum duo eandem pecuniam aut promiserint, aut stipulati sunt: ipso jure & singuli in solidum debentur 2, & singuli debent 3. † Ideoque petitione 4, acceptilatione 5 unius, tota solvitur obligatio.

De novatione. 1. De constitutione, & dissolutione obligationis in solidum.

3. ULPIANUS (lib. 47. ad Sabinum.)

In duobus reis promittendi frustra timetur novatio: nam licet ante prior responderit, posterior etiam ex intervallo accipiatur: consequens est dicere, pristinam obligationem durare, & sequentem accedere, & parvi refert 6, simul spondeant, an separatim promittant: cum hoc actum 7 inter eos sit, ut duo rei constituantur, neque ulla novatio fiet. §. 1. Ubi duo rei facti sunt, potest vel ab uno 8 eorum solidum peti, hoc est enim duorum reorum, ut unusquisque eorum in solidum sit obligatus, possitque ab alterutro peti. Et partes autem a singulis peti posse, nequaquam dubium est: quemadmodum & a reo, & fidejussore petere possumus 9: utique enim, cum una 10 sit obligatio, una & summa est: ut siue unus solvat, omnes liberantur; siue solvatur ab altero, liberatio contingat.

Quomodo interrogandum, & respondendum.

4. POMPONIUS (lib. 24. ad Sabinum.)

Duo rei promittendi, siue ita interrogati, spondeatis? respondeant 11, spondeo, aut spondemus; siue ita interrogati spondes? respondissent, spondemus: recte obligantur.

De operis.

5. JULIANUS (lib. 22. Digestorum.)

Nemo est, qui nesciat alienas 12 operas promitti posse, & fidejussorem adhiberi in ea obligatione, & ideo nihil prohibet, duos reos stipulandi constitui, vel promittendi: sicuti si ab eodem fabro duo rei stipulandi easdem operas stipulentur: & ex contrario duo fabri ejusdem peritiae easdem operas promittere intelliguntur, & duo rei promittendi fieri.

Si ex duobus interrogatis unus responderit. 1. De fidejussore.

2. Si ex duobus interrogantibus uni respondeatur. 3. De temporis spatio, & De actu interposito.

6. IDEM (lib. 52. Digestorum.)

Duos reos promittendi facturus, si utrumque interrogavero, sed alter dumtaxat responderit: verius puto, eum, qui responderit, obligari: neque enim sub conditione interrogatio in utriusque persona fit, ut ita demum obligetur, si alter quoque responderit. §. 1. Duobus autem reis constitutis, quin liberum sit stipulatori, vel ab utroque 13, vel ab altero dumtaxat, fidejussorem accipere, non dubito. §. 2. Sed si a duobus reis stipulandi interrogatus respondisset, uni se spondere: ei soli tenetur. §. 3. Duo rei sine dubio ita constitui possunt, ut (&) temporis ratio habeatur, intra quod uterque respondeat. † Modicum 14 tamen intervallum temporis, item modicus actus 15, qui modo contrarius obligationi non sit, nihil impedit, quominus duo rei sunt. Fidejussor quoque interrogatus inter duorum reorum responsa, si responderit: potest videri non impedire obligationem reorum: quia nec longum spatium interponitur, nec is actus, qui contrarius sit obligationi.

De puritate, die, conditione.

7. FLORENTINUS (lib. 8. Instit.)

Ex duobus reis promittendi alius 16 in diem, vel sub conditione obligari potest: nec enim impedimento erit dies, aut conditio, quominus ab eo, qui pure obligatus est, petatur.

De eo, quod actum est spectando.

8. ULPIANUS (lib. 1. Responsorum.)

His verbis, ea, quae praestari stipulanti tibi spondimus, interesse, quid inter contrahentes actum sit, nam si duo rei facti sint, eum, qui absens 17 fuit, non teneri: praesentem autem in solidum esse obligatum; aut si minus, in partem fore obstrictum.

Si verbis, vel alio modo contrahatur. 1. De impari obligatione.

2. De loco, & tempore.

9. PAPINIANUS (lib. 27. Quaestionum.)

Eandem rem apud duos pariter deposui, utriusque fidem in solidum secutus; vel eandem rem duobus similiter commodavi: sunt duo rei promittendi, quia non tantum verbis stipulationis, sed & ceteris contractibus, veluti emtione, venditione, 18, locatione 19, conductione, deposito, 20, commodato 21, testamento 22 utputa si pluribus heredibus institutus testator dixit, Titius, & 23 Mavius Sempronio decem dato. §. 1. Sed si quis in deponendo penes duos, paciscatur, ut ab altero culpa quoque praestaretur: verius est, non esse duos reos, a quibus impar suscepta est obligatio. † Non idem probandum est, cum duo quoque culpam promississent, si alteri postea pacto culpa remissa sit: quia posterior conventio, quae in alterius persona intercessit, statum, & naturam obligationis, quae duos initio reos fecit, mutare non potest: quare si focii sunt, & communis culpa intercessit, etiam alteri 24 pactum cum altero factum proderit. §. 2. Cum duos reos promittendi facerem, & ex diversis locis Capuae pecuniam dari stipulatus sim: ex persona cuiusque ratio proprii temporis habebitur: nam etsi maxime parem causam suscipiunt, nihilominus in cuiusque persona propria 25 singulorum consistit obligatio.

De compensatione.

10. IDEM (lib. 37. Quaestionum.)

Si duo rei promittendi focii non sint: non proderit alteri, quod stipulator alteri reo pecuniam debet.

περι ἀλληλέγγυων hoc est. De his, qui vice mutua fidejusserunt.

1. Si non exprimatur, ut sint duo rei.

11. IDEM (lib. 11. Responsorum.)

Reos promittendi vice mutua fidejussores non inutiliter accipi convenit: reus itaque stipulandi actionem suam dividere 26 si velit, (neque enim dividere cogendus est,) poterit eundem, ut principalem reum, item qui fidejussor pro altero existit, in partes convenire: non secus, ac si duos promittendi reos divisim actionibus conveniret. §. 1. Cum tabalis esset comprehensum, illum, & illum centum aureos stipulatos, neque adjectum, ita ut duo rei stipulandi essent: virilem partem singuli stipulari videbantur. §. 2. Et e contrario, cum ita cautum inveniretur, tot aureos recte dari stipulatus est Julius Carpus: Spondimus ego Antonius Achilleus, & Cornelius Dius: partes viriles deberi: quia non fuerat adjectum, singulos in solidum spondidisse, ita ut duo rei promittendi fierent.

Si alter hodie, alter postera die responderit. 1. De pupillo vel servo.

12. VENULEJUS (lib. 2. Stipulationum.)

Si ex duobus, qui promissari sint, hodie 27 alter, alter postera die responderit: (prolatus) non esse duos reos, ac ne obligatum quidem intelligi eum, qui postera die responderat: cum actor ad alia negotia discesserit, vel promissor, licet peractis illis rebus responderit. §. 1. Si a Titio, & pupillo sine tutoris auctoritate stipulatus fuero eadem decem, vel (a) servo: quasi duos reos promittendi constitui, obligatumque Titium solum, Julianus scribit; quamquam si servus spondiderit, in actione de peculio eadem observari debent, ac si liber fuisset.

Si reus correo successerit.

13. IDEM (lib. 3. Stipulationum.)

Si reus promittendi altero reo heres 28 existiterit, duas obligationes eum sustinere dicendum est: nam ubi quidem altera differentia obligationum esse possit, ut in fidejussore, & reo principali, consistit alteram ab altera perimi: cum vero ejusdem duae potestatis sint, non potest reperiri, qua altera potius, quam alteram consummari: ideoque etiam reus stipulandi heres existiterit, duas species obligationis eum sustinere.

(17. §. 12. Inst. de inutil. stipul. (18. l. 47. sup. locati. (19. d. l. 47. l. 13. §. 9. l. 26. sup. d. t. (20. Fac. l. 1. §. 14. §. 31. l. 17. sup. depositi. (21. l. 5. in fin. l. 6. l. 7. sup. commo. ati. (22. l. 17. inf. h. t. (23. l. 8. §. 1. sup. de legat. 1. l. 16. sup. de legat. 2. l. 25. sup. de legat. 3. (24. l. 21. §. fin. l. 25. sup. de pact. (25. Immo vide l. 3. in fin. sup. h. t. (26. l. 51. §. 2. inf. de fidejuss. (27. l. 6. §. fin. sup. h. t. l. 137. sup. de verb. oblig. (28. l. 5. inf. de fidejuss.

TIT. II. (1. Lib. 8. C. 40. Lib. 3. Inst. Nov. 99. (2. §. 1. Inst. h. t. (3. Mutat. Nov. 99. c. 1. (4. l. 51. in fin. sup. de evict. l. 31. §. 1. inf. de novat. (5. l. 13. in fin. l. 16. in pr. inf. de acceptil. (6. Vide tamen Inst. eod. in pr. vers. nam si prius. (7. l. 8. §. 2. inf. de novat. (8. Mutat. Nov. 99. c. 1. (9. Mutat. Nov. 4. c. 1. (10. Fac. l. 9. in pr. sup. de pact. immo vide l. 9. in fin. inf. h. t. (11. Inst. eod. in pr. (12. Immo vide l. 65. in fin. inf. de fidejuss. (13. l. 40. inf. d. t. (14. l. 12. in pr. inf. h. t. l. 1. §. 1. l. 137. in pr. sup. de verb. oblig. (15. d. l. 12. in pr. d. l. 137. in pr. (16. §. ult. Inst. h. t.

De stipulationibus Prætoriiis.

Et stipulationum Prætoriarum duo rei fieri possunt.

14. PAULUS (lib. 2. Manualium.)
De alternatione.

Si id, quod ego, & Titius stipulamur, in singulis personis proprium intelligatur: non poterimus duo rei stipulandi constitui; veluti 29 cum usufructum aut dotis 30 nomine dari stipulamur, idque & Julianus scribit. Idem ait, & si Titius, & Sejus decem, aut Stichum, qui Titii sit, stipulati fuerint: non videri eos duos reos stipulandi: cum Titio decem tantum, Sejo Stichus, aut decem debeantur: quæ sententia eo pertinet, ut quamvis vel huic, vel illi decem solverit, vel Sejo Stichum; nihilominus alteri obligatus manet: sed dicendum est, ut, si decem alteri solverit, ab altero liberetur.

De obligatione.

16. IDEM (lib. 3. de verborum obligationibus.)
Ex duobus reis stipulandi si semel unus egerit 31: alteri promissor offerendo pecuniam, nihil agit.

De legato.

17. PAULUS (lib. 8. ad Plautium.)
Sive a certis personis heredum 32 nominatim legatum esset, sive ab omnibus excepto aliquo. Atilicinus, Sabinus, Cassius, pro hereditariis 33 partibus totum eos legatum debituros ajunt, quia hereditas eos obligat: idem est, cum omnes heredes nominantur.

De facto correi.

18. POMPONIUS (lib. 5. ex Plautio.)
Ex duobus reis ejusdem Stichi promittendi factis, alterius factum alteri quoque nocet 34.

De capitis deminutione.

19. IDEM (lib. 37. ad Quintum Mucium.)
Cum duo eandem pecuniam debent, si unus capitis diminutione exemptus est obligatione, alter non liberatur: multum enim interest, utrum res ipsa solvatur, an persona liberetur: cum persona liberatur, manente obligatione: alter durat obligatus, & ideo si aqua & igni interdictum est: alicujus fidejussor postea ab eo datus tenetur.

TIT. III.

DE STIPULATIONE I SERVORUM.

Si servus sibi, vel domino, impersonaliter stipuletur. 1. De servo alieno bona fide serviente. 2. De servo communi. 3. Si servus servo stipuletur. 4. De servo communi. 5. De servo fructuario. 6. De servo communi.

1. JULIANUS (lib. 52. Digestorum.)

Cum servus stipuletur, nihil 2 interest, sibi, an domino, an vero sine alterutra eorum adjectione dari stipuletur. §. 1. Si servus tuus, qui mihi bona fide serviebat, peculium habuerit, quod ad te pertineat, & ego ex eo pecuniam Titio credidero: nummi tui manebunt: stipulando autem mihi servus eandem pecuniam nihil ager; vindicando ergo eam pecuniam tu consequi poteris. §. 2. Si servus communis, meus, & tuus, ex peculio, quod ad te solum pertinebat, mutuam pecuniam dederit: obligationem tibi acquirat, & si eandem mihi nominatim stipulatus fuerit, debitorem a te non liberabit: sed uterque nostrum habebit actionem, ego ex stipulatu, tu, quod pecunia tua numerata sit; debitor tamen me doli mali exceptione summoveere poterit. §. 3. Quod servus meus meo 3 servo dari stipulatur, id perinde haberi debet, ac si mihi stipuletur. Item quod tuo servo stipulatur, perinde ac si tibi stipulatus esset: ut altera stipulatio obligationem pariat, altera nullius momenti sit. §. 4. Communis servus duorum 4 servorum personam sustinet: idcirco si proprius meus servus communi meo, & tuo servo stipulatus fuerit: idem juris erit in hac una conceptione verborum, quod futurum esset, si separatim duæ stipulationes conceptæ fuissent, altera in personam mei servi, altera in personam tui servi: neque existimare debemus, partem dimidiam tantum mihi acquiri, partem nullius esse momenti: quia persona servi communis ejus conditionis est, ut in eo, quod alter ex dominis potest acquirere, alter non potest, perinde 5 habeatur, ac si ejus solius esset, cui acquirendi facultatem habeat. §. 5. Si fructuarius ser-

vus stipulatus esset fructuario, aut proprietario: si quidem ex 6 re fructuarii stipulatus esset, inutilis est stipulatio: quia utriusque ex re fructuarii actionem acquirere potuisset: sed si alius stipulatus fuisset, proprietarium petere posse: & si promissor fructuario solvisset, liberatur. §. 6. Cum servus communis Titii, & Mævii stipulatur in hunc modum, *decem Kalendis Titio dare spondes? Si decem Kalendis Titio non dederis, tunc Mævio viginti dare spondes?* duæ 7 stipulationes esse videntur: sed si Kalendis decem data non fuerint, uterque dominus ex stipulatu agere poterit: sed in secunda obligatione Mævio promissa Titius exceptione doli summovebitur.

2. ULPIANUS (lib. 4. ad Sabinum.)

Servus communis ipse 8 sibi stipulari non potest: quamvis constaret, eum se stipulari domino posse: non enim se domino acquirit, sed de se obligationem.

De servo universitatis.

3. IDEM (lib. 5. ad Sabinum.)

Si servus reipublicæ, vel municipii, vel Colonix stipuletur: puto valere stipulationem.

De servo communi.

4. IDEM (lib. 21. ad Sabinum.)

Si servus communis sibi, & uni ex dominis stipuletur: perinde est, ac si omnibus 9 dominis, & uni ex his stipuletur; veluti Titio, & Mævio, & Titio, & probabile est, ut Titio dodrans, Mævio quadrans debeatur

5. IDEM (lib. 48. ad Sabinum.)

Servus communis sic omnium est, non quasi singulorum totus: sed pro partibus utique indivisis, ut intellectu magis partes habeant, quam corpore. Et ideo si quid stipulatur, vel quaqua alia ratione acquirit: omnibus acquirit pro parte, qua dominium in eo habent. Licet 10 autem ei, & nominatim alicui ex dominis stipulari, vel traditam rem accipere, ut ei soli acquirat. Sed si non nominatim domino stipuletur, sed jussu unius dominorum: hoc jure utimur, ut soli ei acquirat, cujus jussu stipulatus est.

6. POMPONIUS (lib. 26. ad Sabinum.)

O filius recte dicebat, & per traditionem accipiendo, vel deponendo, commodandoque, posse soli ei acquiri, qui jussit, quæ sententia & Cassii, & Sabini dicitur.

7. ULPIANUS (lib. 48. ad Sabinum.)

Proinde & si quatuor forte dominos habuerit, & duorum jussu stipulatus sit: his solis acquirat, qui jusserunt, magisque est, ut non aequaliter 11, sed pro portione dominica totum eis acquiratur. † Idem puto, & si nominatim ei stipulatus esse proponatur. Nam etsi omnium jussu stipulatus sit, vel omnibus nominatim: non dubitarem, omnibus pro dominicis eum portionibus, non pro virilibus acquirere. §. 1. Si servus communis ab uno 12 ex sociis stipulatus sit; si quidem nominatim alteri socio, ei soli debetur: sin autem sine ulla adjectione pure stipulatus sit: reliquas partes is servus ceteri sociis, præter eam partem, ex qua promissor dominus esset, acquirat: sed si jussu unius socii stipulatus est, idem juris est, quod esset, si eidem illi socio nominatim dari stipulatus esset. † Interdum, etiam si neque jussu, neque nominatim alteri ex dominis stipularetur: ei tamen soli acquirere eum; Juliano placuit: ut puta si quid forte stipuletur, quod utriusque acquiri non potest: veluti servitutem 13 ad fundum Cornelianum stipulatus est, qui fundus Sempronii erat, alterius ex dominis, ei soli acquirat.

8. GAJUS (lib. sing. de Casibus.)

Item si alter ex dominis uxorem ducturus sit, & huic servo dōs 14 promittatur.

9. ULPIANUS (lib. 48. ad Sabinum.)

Item si servus duorum, Titii, & Mævii, hominem, qui Titii erat, stipulatus fuerit, ei soli acquirat, cujus non fuit. Sed si stipulatus sit, Stichum sibi & Mævio, & Titio dare spondes? totum eum Mævio acquirat: quod 15 enim alteri ex dominis acquirere non potest, id ad eum, qui ad obligationem admittitur, pertinet. §. 1. Si cum duos dominos servus haberet, stipulatus fuerit illi, aut 16 illi dominis suis: quæsitum est, an consistat stipulatio? Cassius inutilem esse stipulationem scripsit; & Julianus Cassii sententiam probat: eoque jure utimur.

(29. Fac. l. 25. §. 3. sup. de usufr. l. 9. in fin. pr. inf. tit. prox. (30. Fac. l. 8. infr. tit. prox. (31. l. 9. sup. de verb. oblig. l. 57. infr. de solution. (32. v. l. 9. in pr. sup. h. t. (33. Immo vide l. 124. sup. de legat. 1. (34. Immo vide l. 32. §. 4. sup. de usur.

TIT. III. (1. Lib. 3. Inst. 18. (2. l. 15. infr. h. t. (3. §. 1. Inst. eod. l. 40. sup. de verb. oblig. (4. Vide tamen l. 9. in fin. pr. sup. de pact. (5. l. 12. pr. de auctor. tut.

(6. l. 28. in pr. inf. d. t. l. 98. §. 7. inf. de solution. (7. l. 44. in fin. sup. de oblig. & act. (8. l. 18. §. 1. infr. h. t. (9. l. 1. §. 31. sup. depositi. (10. l. 7. §. 1. l. 28. §. 3. l. 32. infr. §. ult. Inst. h. t. l. 37. §. 3. sup. de acquir. rer. domin. l. 1. §. 7. sup. de adq. vel amit. poss. §. ult. Inst. per quas person. nobis oblig. l. ult. C. per quas person. (11. Vide tamen l. 37. inf. h. t. (12. l. 8. §. 2. inf. de acceptil. (13. l. 17. inf. h. t. adde l. 25. §. 3. sup. de usufr. l. 15. sup. t. prox. (14. Adde d. l. 15. (15. l. 1. §. 4. in fin. l. 7. in fin. sup. h. t. (16. l. 10. 11. & 12. infr. eod.

10. JULIANUS (lib. 52. Digestorum.)

Sed si ita stipuletur, *Titio decem, aut Mævio fundum dare spondes?* quia incertum est, utri eorum adquisierit actionem 2 idcirco inutilis stipulatio existimanda est.

11. ULPIANUS (lib. 48. ad Sabinum.)

Sed si *sibi, aut Primo, aut Secundo* dominis suis stipulatus sit: & hic tantumdem erit probandum, quod Julianus (dixit) inutilem esse stipulationem. † Sed utrum adjectio inutilis est, aut tota stipulatio utilis non est? Puto adjectionem solam esse inutilem: eo enim quod ait *mihi*, omni adquisit ex stipulatu actionem: † An ergo in ceterorum persona solutio locum habeat exemplo extraneae personae? Et puto, vel solvi eis posse: quemadmodum cum ego mihi, aut Titio stipuler. Cum ergo cum Primo, aut Secundo dominis stipulatio non constitit, nec (aut) solutio est, illa ratio est: quia non invenimus, in cujus persona stipulatio constitit, in cujus solutio.

12. PAULUS (lib. 10. Quaestionum.)

Nam cum uterque obligationis capax sit, non invenimus, quis adjectus sit: quia non est, qui petere possit.

13. ULPIANUS (lib. 48. ad Sabinum.)

Cum enim stipulatur *domino, aut extraneo* servus, utrumque consistat, & in domini persona stipulatio, & in extranei solutio: at hic *πὸ τοῦ ἀλλοτρίου*, id est, *aquivalens*, corrumpit stipulationem, & solutionem.

De servo, qui est apud furem.

14. JULIANUS (lib. 3. ad Ursejum Ferocem.)

Servus meus, cum apud furem esset, furi 17 dari stipulatus est, negat furi deberi Sabinus: (quia eo tempore, quo stipulatus est, ei non serviret; sed nec ego ex ea stipulatione agere potero.) sed si detracta furis persona stipulatus est, mihi quidem adquiritur actio: sed furi nec mandati, nec alia actio adversus me dari debet.

De persona, cui servus stipulatur, & de stipulatione impersonali.

15. FLORENTINUS (lib. 8. Institutionum.)

Sive 13 mihi, sive sibi, sive conservo suo, sive impersonaliter dari servus meus stipuletur, mihi adquirit.

De servo hereditario.

16. PAULUS (lib. 4. Regularum.)

Servus hereditarius 19 futuro heredi nominatim dari stipulatus, nihil agit: quia stipulationis tempore heres dominus ejus non fuit.

De servo communi.

17. POMPONIUS (lib. 9. ad Sabinum.)

Si communis servus, meus, & tuus, viam, vel iter, vel actum stipuletur sine adjectione nominis nostri, cum 20 ego solus fundum vicinum habeam: soli mihi eam adquirit, quod & si tu fundum habeas, mihi quoque in solidum servitus adquiritur.

2. *De servo, vel filio captis ab hostibus.* 3. *De servo fructuario.*

18. PAPINIANUS (lib. 27. Quaestionum.)

Si servus communis Mævii & castrensis peculii, defuncto filiofamilias milite, antequam adeat institutus hereditatem, stipuletur; socio, qui solus interim dominus invenitur, tota stipulatio quaeretur: quoniam partem non facit hereditas ejus, quae nondum est: non enim si quis heredem existeret filiofamilias dixerit, statim & hereditatem ejus jam esse consequens erit: cum beneficium Principum Constitutionum in eo locum habet, ut filiofamilias de peculio testari possit: quod privilegium cessat, prius quam testamentum aditione fuerit confirmatum. §. 1. Si Servus Titii, & Mævii, partem 21, quae Mævii est, sibi dari stipuletur: nulla stipulatio est, cum si Titio dari stipulatus fuisset, Titio acquireretur. Quod si simpliciter concepta est stipulatio, veluti, *partem eam, quae Mævi est, dare spondes?* non adjecto mihi: prope est, ut, quia sine vitio concepta est stipulatio, sequatur ejus personam, cujus potest. §. 2. Servus, capto 22 domino ab hostibus, domino dari stipulatus est; quamvis quae simpliciter stipulatur, vel ab alio accipit, etiam ad 23 heredem captivi pertinent: aliudque sit juris in persona filii, quia nec tunc fuit in potestate, cum stipularetur, nec postea deprehenditur, ut servus, in hereditatem: tamen in proposito potest quaeri, num ex hac stipulatione nihil adquisitum heredi videtur, quomodo si servus hereditarius defuncto, aut etiam heredi 24 futuro stipulatus fuisset; sed in hac specie servus filio

exaquabitur: nam & si filius captivi patri suo stipulatus fuerit dari res in pendenti 25 erit: & si pater apud hostes decesserit, nullius momenti videbitur fuisse stipulatio: quoniam alii, non sibi stipulatus est. §. 3. Cum servus fructuarius 26 operas suas locasset, & eo nomine pecuniam in annos singulos dari stipulatus esset: finito fructu, domino residui temporis adquiri stipulationem Julianus scriptum relinquit: quae sententia mihi videtur firmissima ratione subnixae: nam si in annos forte quinque locatio facta sit, quoniam incertum est, fructus in quem diem duraturus sit, singulorum annorum initio cujusque anni pecunia fructuario quaeretur, secundum quae non transit ad alterum stipulatio; sed unicuique tantum adquiritur, quantum ratio juris permittit: nam & cum idem servus ita stipuletur: *Quantam pecuniam tibi intra illum diem dederō, tantam dari spondes?* in pendenti 27 est, quis ex stipulatu sit habiturus actionem: si enim ex re fructuarii, vel operis sui pecuniam dederō, fructuario; si vero aliunde, domino stipulatio quaeretur.

De servo alieno bona fide duobus serviente.

19. SCÆVOLA (lib. 13. Quaestionum.)

Si 28 alienus servus duobus bonae fidei serviens, ex unius eorum re adquirat, ratio facit, ut ei, ex cujus re adquisit, id totum (ei) adquirat: sive ei soli, sive quasi duobus serviat: nam & in veris dominis, quotiens utrique adquiritur, totiens partes acquirit. Ceterum si alii non adquiratur, alium solidum habiturum. Igitur eadem ratio erit & in proposito, ut hic servus alienus, qui mihi, & tibi bona fide servit, mihi solidum ex re mea adquirat, quia tibi non potest acquiri, quia non sit ex re tua.

De libero homine bona fide serviente. 1. *De servo bona fide possesso.*

20. PAULUS (lib. 15. Quaestionum.)

Libero homo bona fide mihi servit: stipulatur ex re mea, vel (ex) operis suis Stichum, qui ipsius est: magis est, ut mihi adquirat 29: quia & si servus esset meus, acquireret mihi: nec enim illud dici debet, quasi ille quoque in peculio ejus esset; sed si ex 30 re mea Stichum, qui meus est, stipulatur: sibi adquirit. §. 1. Apud Labeonem ita scriptum est, *Filium, & filiam in sua potestate pater intestatus reliquit: filia eo animo fuit semper, ut existimaret, nihil ad se ex hereditate patris pertinere: deinde frater ejus filiam procreavit, & eam infantem reliquit; tutores servo avito ejus imperaverunt, ut ab eo, cui res avi hereditatis vendiderunt, stipularetur, quanta pecunia ad eum pervenisset: Ex ea stipulatione quid pupillae adquisitum sit, peto rescribas. Paulus: est quidem verum, bona 31 fide possessum servum ex re ejus, cui servit, stipulantem, possessori acquirere: sed si res, quae ex hereditate avi communes fuerunt, in venditionem hereditatis venerunt: non videtur ex re pupillae totum pretium stipulari: ideoque utriusque acquirit.*

De servo communi.

21. VENULEJUS (lib. 1. Stipulationum.)

Si servus communis ita stipuletur, *Kalendis Januariis decem Titio, aut Mævio dominis, uter eorum tunc vivet, dare spondes?* inutilem esse stipulationem Julianus scribit: quia non possit in pendenti esse stipulatio: nec apparere, utri eorum sit adquisitum.

De servo fructuario, vel usuario.

22. NERATIUS (lib. 2. Responforum.)

Servum fructuarium ex re domini inutiliter fructuario stipulari: domino 32 ex re fructuarii utiliter stipulari.

23. PAULUS (lib. 9. ad Plautium.)

Eadem de eo dicenda sunt, cui usus 33 legatus est.

24. NERATIUS (lib. 2. Responforum.)

Et si duorum ususfructus sit, quod ex operis suis alteri eorum stipulatus sit, pro ea dumtaxat parte, ex qua ususfructus ejus sit, acquirit.

De servo hereditario, & servo captivi.

25. VENULEJUS (lib. 12. Stipulationum.)

Si servus hereditarius stipulatus fuerit, & fidejussores acceperit, posteaque adita fuerit hereditas: dubitatur, utrum ex die interpositae stipulationis tempus cedat, an ex adita hereditate? item si servus ejus, qui apud hostes sit, fidejussores acceperit? & Cassius existimat, tempus ex 34 eo computandum, ex quo agi cum eis potuerit: id est, ex quo adeatur hereditas, aut postliminio dominus revertatur.

(17. l. 34. in fin. inf. eod. (18. l. 1. in pr. sup. §. 1. Inst. eod. (19. l. 18. §. 2. l. 28. §. ult. l. 35. inf. eod. l. 27. in fin. sup. de pact. l. 41. vers. quod si stipulat. supr. de reb. cred. l. 73. §. 1. supr. de verb. oblig. (20. l. 7. in fin. supr. h. t. (21. l. 2. sup. eod. (22. v. l. 73. §. 1. in fin. sup. de verb. oblig. (23. l. 1. l. 12. §. 1. l. 22. §. 1. inf. de captiv. & postlim. (24. l. 16. sup. h. t.

(25. l. 11. in fin. inf. de acceptil. (26. l. 25. §. 2. sup. de usufr. (27. d. l. 25. §. 1. (28. l. 23. §. ult. sup. de acquir. rer. domin. (29. d. l. 23. in pr. (30. d. l. 23. §. 2. (31. d. l. 23. in pr. (32. l. 39. inf. h. t. l. 25. §. 6. de usufr. (33. l. 14. in pr. supr. de usu, & habit. (34. l. 1. supr. de divers. tempor. immo vide l. 4. sup. eod.

26. PAULUS (lib. 1. Manualium.)

U^susfructus sine 35 persona esse non potest; & ideo servus hereditarius inutiliter usumfructum stipulatur: legari autem ei 36 posse usumfructum dicitur, quia dies ejus non cedit statim: stipulatio autem pura suspendi non 37 potest. † Quid ergo si sub conditione stipuletur? nec hoc casu valeat stipulatio: quia ex presenti vires accipit stipulatio, quamvis petitio ex ea suspensa sit.

De servo communi, & de servo fructuario.

27. IDEM (lib. 2. Manualium.)

Servus communis, sive emat, sive stipuletur: quamvis pecunia ex peculio detur, quod alterum ex dominis sequitur: utrique tamen 38 acquirit. Diversa 39 causa est fructuarii servi.

De servo hereditario.

28. GAJUS (lib. 3. De Verborum obligationibus.)

Si ex re domini domino, aut fructuario servus stipulatus fuerit: domino quidem adquiri obligationem, Julianus 40 scripsit: solvi autem fructuario posse quasi 41 quolibet adjecto. §. 1. Si servus communis ex re unius stipulatus erit, magis placuit utrique 42 adquiri; sed eum, cujus ex re facta est stipulatio, cum socio communi dividendo, aut societatis iudicio de parte recuperanda recte acturum; idemque esse dicendum, & si ex operis suis alteri ex dominis servus acquirit. §. 2. Si ipsi domini singuli eadem decem servo communi dari fuerint stipulati, & semel responsum secutum fuerit: duo rei stipulandi erunt; cum placeat, dominum 43 servo dari stipulari posse. §. 3. Sicuti uni nominatim stipulando 44, ei soli acquirit: ita placet, & si rem emat nomine unius ex dominis, ei soli servum adquirere. † Item si credat pecuniam, ut uni ex dominis solveretur, vel quodlibet negotium gerat: posse eum nominatim exprimere, ut uni ex dominis restituatur (aut solvatur.) §. 4. Illud quaesitum est, an heredi futuro servus hereditarius stipulari possit? Proculus negavit: quia is eo tempore extraneus est. Cassius respondit posse, 45 quia, qui postea heres exstiterit, videretur ex 46 mortis tempore defuncto successisse: quæ ratio illo argumento commendatur, quod heredis familia ex mortis tempore funesta facta intelligitur, licet post aliquod tempus heres exstiterit: manifestum igitur est, servi stipulationem ei adquiri.

De servo communi.

29. PAULUS (lib. 72. ad Edictum.)

Si communis servus sic stipulatus sit, *Decem illi domino, eadem decem alteri dare spondes?* dicemus duos reos esse stipulandi.

Si servus extraneo stipuletur.

30. IDEM (lib. 1. ad Plautium.)

Servus alienus, alii nominatim stipulando, non acquirit domino

De servo fructuario, vel bona fide possesso.

31. IDEM (lib. 8. ad Plautium.)

Si jussu fructuarii, aut bonæ fidei possessoris, servus stipuletur: ex quibus causis non solet iis adquiri, domino acquirit. Non idem dicitur, si nomen ipsorum in stipulatione positum sit.

Si duorum sit ususfructus in servo.

32. IDEM (lib. 9. ad Plautium.)

Si cum duorum ususfructus esset in servo, (&) is servus uni nominatim stipulatus sit ex ea re, quæ ad utrosque pertinet: Sabinus ait, quoniam soli obligatus esset, videndum esse, quemadmodum alter usufructus partem suam recipere possit, quoniam inter eos nulla communio juris esset: sed verius est, utile communi dividendo iudicio inter eos agi posse.

De bona fide possesso. 1. Si duo ususfructum habeant, vel bona fide possideant.

33. IDEM (lib. 14. ad Plautium.)

Si liber homo, vel alienus, qui bona fide servit, ex re alterius jussu possessoris stipuletur: Julianus ait, liberum quidem sibi adquirere, servum vero domino: quia jussu domino cohercat. §. 1. Si duo rei stipulandi ususfructum in servo habeant vel quibus bona fide serviebat, & jussu unius a debitore stipuletur: ei soli acquirit.

De homine libero, qui se putat servum.

34. JAVOLENUS (lib. 2. ad Plautium.)

Si servus testamento manumissus, cum se liberum esse ignoraret, & in causa hereditaria maneret, pecuniam heredi stipulatus est: nihil debetur heredibus, si modo scierint, eum testamento manumissum: quia non potest videri justam servitutem servisse iis, qui illum liberum esse non ignorabant. † Distat ista causa ejus, qui liber emtus bona fide servit: quia in eo & ipsius & emtoris existimatio consentit; ceterum is, qui scit hominem liberum esse, quamvis ille conditionem suam ignoret, ne 47 possidere quidem eum potest videri.

De servo hereditario.

35. MODESTINUS (lib. 7. Regularum.)

Servus hereditarius & heredi 48 futuro, & hereditati recte stipulatur.

De habito pro derelicto.

36. JAVOLENUS (lib. 14. Epistolarum.)

Quod servus stipulatus est, quem dominus pro derelicto habebat, nullius est momenti: quia, qui pro 49 derelicto rem habet, omnimodo a se rejicit, nec potest ejus operibus uti, quem eo jure ad se pertinere noluit: quod si ab alio adprehensus est, stipulatione ei adquirere poterit; nam & hæc genere quodam donatio est. † Inter hereditarium enim servum, & eum, qui pro derelicto habetur, plurimum interest: quoniam alter hereditatis jure retinetur; nec potest relictus videri, qui universo hereditatis jure continetur: alter voluntate domini derelictus non potest videri ad usum ejus pertinere, a quo relictus est.

De servo communi.

37. POMPONIUS (lib. 3. ad Quintum Mucium.)

Si communis servus ita stipularetur, *Lucio Titio, & Gajo Sejo dari spondes?* qui sunt domini illius; pro virilibus 50 partibus eis ex stipulatione debetur: si vero ita, *Dominis meis dare spondes?* pro parte, qua domini essent; si vero ita, *Lucio Titio, & Gajo Sejo, dominis meis dare spondes?* dubitaretur, utrumne viriles partes, an pro dominica portione eis deberetur? Et interesse, quid cujus demonstrandi gratia esset adjectum, & quæ pars ejus stipulationis principalem causam haberet; sed cum ad nomina prius decursum est: rationabilius esse videtur, pro virili parte stipulationem eis adquiri; quod dominorum vocabula pro demonstratione habeantur.

De operis.

38. IDEM (lib. 5. ad Quintum Mucium.)

Si servus meus a liberto meo *opras 51 sibi dari* stipuletur, inutilem stipulationem esse, Celsus scribit: aliter atque si, non adjecto hoc verbo *sibi*, stipulatus fuerit.

De servo fructuario, vel bona fide serviente.

39. IDEM (lib. 22. ad Quintum Mucium.)

Cum servus, in quo ususfructum habemus, proprietatis domino 52 ex re fructuarii, vel ex operis ejus nominatim stipuletur: acquiritur domino proprietatis; sed qua actione fructuarius recuperare possit a domino proprietatis, requirendum est. Item si servus bona fide nobis serviat, & id, quod nobis adquirere poterit, nominatim domino suo stipulatus fuerit: ei acquirit. Sed qua actione id recuperare possimus, quaeremus. Et non sine ratione est, quod Gajus noster dixit, condici id in utroque casu posse domino.

De collato in tempus alienationis, vel manumissionis, vel emancipationis.

40. IDEM (lib. 33. ad Quintum Mucium.)

Quidquid contraxit servus, dum nobis servit, etiam si stipulationem contulit in alienationem, vel manumissionem suam; tamen nobis (id) adquisitum erit 53: quia potestas ejus tunc, cum id contraheretur, nostra fuit. † Idque est, si filiusfamilias contrahat: namque etiam quod in emancipationis suæ tempore contulerit, nobis debetur; si tamen dolo malo id fecerit.

(35. l. 61. in fin. sup. de acquir. rer. domin. (36. l. 18. sup. quib. mod. usufr. l. 82. in fin. sup. de legat. 2. (37. Immo vide l. ult. in fin. sup. commun. præd. (38. l. 28. §. 1. inf. h. t. (39. Immo vide l. 25. §. 6. sup. de usufr. (40. l. 1. §. pen. sup. h. t. (41. 98. §. 7. inf. de solutio. (42. l. 27. sup. h. t. l. 45. sup. de acquir. rer. domin. Immo vide l. 19. sup. h. t. (43. l. 39. sup. de verb. oblig. (44. l. 5. sup. h. t. l. 37. §. 3. sup. de acquir. rer. domin. (45. l. 34. inf. h. t. Immo vide l. 16. l. 18. §. 2. sup. eod. l. 3. §. 6. sup. de negot. (46. l. 138. inf. de reg. jur.

(47. l. 14. sup. h. t. l. 22. sup. de acquir. rer. domin. l. 1. §. 6. sup. de acquir. vel amitt. poss. l. 1. §. 1. C. de rei vind. (48. l. 16. l. 28. §. ult. sup. h. t. (49. l. 1. sup. pro derelicto. l. 38. §. 1. sup. de noxalib. (50. Immo vide l. 7. in pr. sup. h. t. (51. l. 10. sup. de oper. libert. (52. l. 22. sup. h. t. l. 25. §. 6. sup. de usufr. (53. l. 18. inf. de reg. jur. Immo vide l. 46. in fin. sup. de hered. instit.